

ÜNİTE II

MİLLÎ EDEBİYAT DÖNEMİ (1911-1923)

1. Millî Edebiyat Döneminin Oluşumu
2. Öğretici Metinler
 - a. Makale
 - b. Fıkra
 - c. Sohbet
3. Coşku ve Heyecanı Dile Getiren Metinler (Şiir)
 - a. Sade Dil ve Hece Ölçüsüyle Yazılmış Şiir
 - b. Saf (Öz) Şiir
 - c. Halkın Yaşayış Tarzını ve Değerlerini Anlatan Manzumeler
4. Olay Çevresinde Oluşan Edebî Metinler
 - A. Anlatmaya Bağlı Edebî Metinler
 1. Hikâye
 2. Roman
 - B. Göstermeye Bağlı Edebî Metinler
5. Millî Edebiyat Döneminin Genel Özellikleri

Özet

Test II

BU BÖLÜMÜN AMAÇLARI

Bu üniteyi çalışıp bitirdiğinizde;

- * Millî Edebiyat Döneminin oluşumunu kavrayacak,
- * Millî Edebiyat Döneminin öğretici metinlerini inceleyecek,
- * Millî Edebiyat Döneminin şiirlerini gruplandırarak,
- * Millî Edebiyat Döneminde sade dil ve hece ölçüsüyle yazılan şiirleri inceleyecek,
- * Millî Edebiyat Döneminde saf (öz) şiir anlayışıyla yazılan şiirleri inceleyecek,
- * Millî Edebiyat Döneminde halkın yaşama tarzını ve değerlerini anlatan manzumeleri inceleyecek,
- * Millî Edebiyat Dönemi şiiri hakkında çıkarımlarda bulunacak,
- * Millî Edebiyat Dönemi hikâyelerini inceleyecek,
- * Millî Edebiyat Dönemi romanlarını inceleyecek,
- * Millî Edebiyat Dönemindeki anlatmaya bağlı edebî metinler hakkında çıkarımlarda bulunacak,
- * Millî Edebiyat Dönemindeki göstermeye bağlı edebî metinleri inceleyecek,
- * Millî Edebiyat Döneminin genel özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunacaksınız.

NASIL ÇALIŞMALIYIZ?

- * Bilmediğiniz sözcük ve kavramları sözlüğe bakıp açıklamasını okumadan önce metin içinde tahmin edip, sonra sözcüklerin açıklamasını okuyun.
- * Örnek metin veya metin parçasını dikkatlice okuyup anlatılmak istenen duygu ve düşünceleri kavramaya çalışın.
- * Konu içinde size yöneltilen soruları yanıtlayın.
- * Uyarıları dikkatle okuyun, gerekiyorsa yazın.
- * Yazar, eser adı ve önemli kavramları yazarak çalışın.
- * Ünite sonundaki testi çözün. Cevaplayamadığınız soruyla ilgili konuyu, tekrar dönüp dikkatle okuyun.
- * Daha geniş bilgi için ansiklopedi, edebiyat tarihi kitaplarından ve İnternette yararlanın.

ÜNİTE II

MİLLÎ EDEBİYAT DÖNEMİ (1911-1923)

1. MİLLÎ EDEBİYAT DÖNEMİNİN OLUŞUMU

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Atatürk'ün "Milliyetçilik" ilkesi ile Millî Edebiyat sanatçılarının fikirleri arasında benzerlikler var mı? Araştırınız.
2. "Milliyetçilik" ilkesini benimsemek, millî birlik ve beraberliğimizi güçlendirme ve devam ettirmede nasıl bir rol oynar?

YENİ LİSAN

...
 Hastalıklar: Eskiler İran'a teveccüh etmiş, yeniler yani dünküler kendileri için yeni bir lisan ibda etmeye lüzum görmeyerek ve mümkün olduğu kadar da bozarak hep eskilerin lisanını kullanmışlardır. Şimdi yeni bir hayata, bir intibah devresine giren Türklere yeni, tabii bir lisan, kendi lisanları lazımdır, millî bir edebiyat vücuda getirmek için evvelâ millî bir lisan ister. Eski lisan hastadır. Hastalıkları, içindeki lüzumsuz ecnebi kaidelerdir... Lisanı kimse anlamaz. Ekseriyet bigane kalır. Kitaplar satılmaz. Vatanda mütalaa ve tetebbu merakı husule getirilemez.

Tasfiye: Konuştuğumuz lisan, İstanbul Türkçesi en tabii bir lisanıdır. Klişe olmuş terkiplerden başka lüzumsuz ziynetler asla mükâlememize giremez. Yazı lisanıyla, konuşmak lisanını birleştirirsek edebiyatımızı ihya yahut icat etmiş olacağız. Maharetimizi, sanatımızı, zekâmızı yalnız beş on kişilik bir edip kümesi takdir etmeyecek,

karşımızda anlayan, takdir eden, alkışlayan ve mükâfatını veren bir ekseriyet bulunacak.

Nasıl? Türkçe kaidelerle her terkip yapılabilir. Arabî ve Farişî kaidelerle niçin yapıyoruz. Bu bir ihtiyaç mıdır. Hayır, biz onları tezeyyün için, süs için yapıyoruz. Şüphesiz süs için... İşte bundan vazgeçelim. Lafza tapmayalım. Eserlerimiz yaldızlı mukavvadan bir heykel olmasın, fikre, hisse ehemmiyet verelim.

...

Milliyete doğru: Hareket zamanı artık gelmiş ve hatta geçmiştir. Maziye, düne, zevke, itiyada aldanarak maddî düşünmekten vazgeçmeliyiz. Düşünmeli, yine düşünmeli, tekrar düşünmeli ve katî kararımızı vermeliyiz. ...Bir ihtiyaç neticesi olarak girenler bizim olmuş, imlâlarını muhafaza etmekle beraber "Türk" olmuşlardır... Arabî ve Farişî cemiler, terkipler yapmak için, sırf ziynet için girenler bu sebepler kalkınca tabiatıyla savuşurlar. Bize vâsi bir lisan lazım, lakin muntazam ve mazbut olmak şartıyla. Dünyanın en mükemmel, en basit, en sade ve tabii bir sarfı olduğu bütün lisan âlimlerince iddia ve beyan olunan Türkçe sarfımızı tanımalı, onun üzerine ifsat edici bir leke gibi düşen ecnebi kaideleri atmalıyız, Arabî ve Farişî edatları asla kullanmamalıyız. Hele terkipleri mutlaka, mutlaka Türkçe kaidesiyle yapmalıyız. O vakit, lüzumsuz olan bazı Arabî ve Farişî kelimelerin kendi kendilerine savuştuklarını göreceksiniz.

Ömer Seyfettin
Genç Kalemler Dergisi

SÖZCÜKLER

teveccüh etmek	: Yönelmek.
lisan	: Dil.
ibda	: Yaratma.
intibah	: Uyanma.
ecnebi	: Yabancı.
kaide	: Kural.
ekseriyet	: Çoğunluk.
bigâne	: İlgisiz, yabancı.
mütalâa	: Okumaya, ders çalışmaya ayrılan zaman, etüt, düşünce.
tetebbu	: Araştırma, inceleme.
husule getirmek	: Meydana getirmek.
tasfiye	: Ayıklama, temizleme.
terkip	: Tamlama.
ziynet	: Süs.
mükâleme	: Karşılıklı konuşma.
ihya	: Yeniden canlandırma, diriltme.
tezeyyün	: Süslenme.
lafız	: Söz, kelime.

mazi	: Geçmiş.
itiyada aldanmak	: Alışkanlık.
cemiler	: Çokluk, çoğul.
vâsi	: Geniş, engin.
mazbut	: Düzgün, düzenli.
sarf	: Dil bilgisi.
ifsat	: Düzeni bozmak, kargaşalık.

METİN ÜZERİNDE ÇALIŞMALAR

1. Metne göre “millî dil” niçin gereklidir?
2. Eski dil niçin hastadır?
3. Millî Edebiyat görüşünü savunanlar neden yazı dili ile konuşma dilinin aynı olmasını istiyorlar?
4. Millî Edebiyat sanatçıları niçin kullanılan dili eleştiriyorlar?
5. Ömer Seyfettin’e göre Millî Edebiyat sanatçıları ne yapmaları gerekiyor?

Sizce Ömer Seyfettin makalesinin adını niçin “Yeni Lisan” koymuştur?

AÇIKLAMALAR

MİLLÎ EDEBİYAT DÖNEMİ (1911-1923)

Yirminci yüzyılın başları, aydınlarımızın arayış içinde oldukları, çeşitli ideolojilerin olduğu bir dönemdir. Bir tarafta Osmanlılık, İslamcılık, Batıcılık diğer tarafta Türkçülük görüşü oluşur.

Osmanlılık: Osmanlı Devleti içerisinde yaşayan halk arasında dil, din, ırk ayrımının göz ardı edilerek herkesin eşit haklara sahip olması savunulmuştur.

İslamcılık: İslâm ülkelerinin birliği ve geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Batıcılık: Avrupa’nın biliminin, teknolojisinin yanında yaşama tarzının da Osmanlı halkı tarafından benimsenmesi gerektiği ileri sürülmüştür.

Türkçülük: Osmanlı Devleti’nin gücünü Türk tarihi ve Türk kültüründen alması, “Türk ulusu” fikrinin yayılması düşüncesine dayanmıştır.

24 Temmuz 1908’de II. Meşrutiyet’in ilanı ile özgürlükler yeniden elde edilir. Böylece düşünce hayatımızda hızlı bir gelişme başlar.

Bu arada Osmanlı-Rus Savaşı ile Balkan Savaşı yenilgileri “milliyetçilik” düşüncesinin Türk aydınları arasında hızla yayılmasına neden olur. Yıkılmakta olan İmparatorluğu ayakta tutmak için “Türkçülük” akımı önem kazanır. İstanbul’da birbirini izleyen milliyetçi dernekler kurulur.

Türk Derneği, Türk Yurdu, Türk Ocağı dergileri, Türkçülük akımının kültür ve edebiyat alanındaki yayın organları olur.

Böyle bir ortamda “Millî Edebiyat Akımı”nın asıl yayın organı ise 1911’de Selanik’te çıkarılan *Genç Kalemler* dergisi oldu. Millî Edebiyat, bu dergi çevresinde toplanan gençlerin oluşturduğu bir edebiyattır.

Millî Edebiyat Akımının başlıca temsilcileri *Ömer Seyfettin, Ali Canip Yöntem, Ziya Gökalp ve Mehmet Emin Yurdakul* dur.

Ayrıca *Mehmet Âkif Ersoy, Yahya Kemal Beyatlı ve Ahmet Haşim* kendilerine özgü bir anlayışla dönemin etkili sanatçıları arasında yer alırlar.

Edebiyatımızda “Beş Hececiler” adıyla birlikte anılan *Yusuf Ziya Ortaç, Enis Behiç Koryürek, Faruk Nafiz Çamlıbel, Orhan Seyfi Orhon ve Halit Fahri Ozansoy* şiirlerinde hece ölçüsünü başarılı bir şekilde kullanmışlardır.

Bu dönemde, *Ahmet Hikmet Müftüoğlu, Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve Reşat Nuri Güntekin* olay çevresinde gelişen edebî türlerde eserler vermişlerdir.

Fuat Köprülü’nün edebiyat tarihi üzerine yaptığı çalışmalar, edebiyatımız açısından önemlidir.

2. ÖĞRETİCİ METİNLER

MAKALE

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

Sizce hayal ve edebiyat; gerçeklik ve edebiyat arasında nasıl bir ilişki olabilir?

HAYAT VE EDEBİYAT

Hayatın en büyük esası samimiliktir. Bu itibarla hayal ile rabıtası olan edebiyat, mutlaka samimi bir edebiyattır denilebilir. Hayatı en gizli, en karışık köşelerine kadar göstermeyen, ruhumuzun hamlelerini anlamayan, duygularımızı tıpkı hayatta olduğu gibi saf ve derin bir surette duyurmayan, elemelerimizi, felaketlerimizi, ahlaki yaralarımızı açık açık aksettirmeyen bir edebiyat, hayat ile rabıtasız ve sahte bir edebiyattır. Öyle bir edebiyat, kelimeleri dizip onlar üzerinde işlemek hususunda belki pek mahir kuyumcular çıkarabilir; belki onlar çok süsü, çok göze çarpacak şeyler yapabilirler; fakat ne kadar yazık ki bütün bu sahte mahsuller muntazam kış bahçelerinde yetişen iri yapraklı, parlak renkli çiçeklere benzer: Uzaklığından dolayı bize çok cazibeli, çok harikulade görünen o meçhul sıcak iklimlerin bu göz kamaştıran mahsulleri nasıl açık bir havaya sert bir rüzgâra dayanamazsa, hayat ile alakası olmayan böyle bir edebiyat da zamanın nihayetsiz kasırgaları önünde süprülüp gitmeye, yahut limonluğun dar, sahte havası içinde yaşamaya mahkûmdur... Hâlbuki bedii his, hislerimizin en ilâhi ve en derunisi yani en samimisidir: Akşam rüzgârı ile inleyen bir çam ormanının karanlık hışıltıları ne kadar tabii ise, ruhun güzellik karşısında duyduğu hisler de hayatın en derin ve anlaşılmasız köşelerinden birden bire fırlayıp çıktığı için, her şeyden çok samimidir. İşte bunun gibi cemiyetler, milletler için de "güzel" ve "iyi" telâkkilerinden daha "millî" hiçbir şey yoktur. Bir cemiyeti başkalarından ayırmak isterseniz onun din ve ahlâk hakkındaki, güzellik hakkındaki samimi duygularını arayınız. Çünkü bunlar doğrudan doğruya ruhundan koptuğu için hayatının en samimî cihetleridir.

Bizim daha İslamiyet dairesine girmeden evvelki edebiyatımız, musikimiz, iptidai olmakla beraber cemiyetin sinesinden kopan ve bundan dolayı işitildiği zaman göğüsleri heyecanla kabartabilirdi basit bir dağ edebiyatı, bir yayla havası idi. Yiğitlik hatıraları bütün halkın ruhunda yaşayan eski kahramanların destanları okundukça, altın direkli otağındaki hakandan kısrak sütü sağan kadınlara kadar bütün Türkeli ruhlarında aynı dalganın kabardığını duyarlardı. Dağdan dağa orman perileri gibi keskin ısıklarla seslenen beyaz gocuklu çobanların kâmiş düdüklerle çaldıkları o havalar, "Tekin: Prens"lerin Hint ve İran eşyasıyla süslenmiş portrelerinde de aynı tesiri yapardı. Yani o zamanki edebiyat bütün ruhları bir noktaya toplayabilen, hepsine aynı heyecanı veren, onlara müşterek bir zevk hayatı yaşatan sağlam bir edebiyattı...

İran numunelerini taklit ederek saraylarda ve medreselerde vücuda getirdiğimiz eski edebiyat, gazel ve kaside edebiyatı, bu ilk devirlerin tamamen zıddı sayılabilecek bir mahiyeti haizdir. Bozkırların, dağların vahşi ve yapmacıksız seslerini kaval ve kopuzla inleyen edebiyat, nasıl doğrudan doğruya milletin hayatından doğmuşsa, bu gazel ve kaside edebiyatı da o kadar halk hayatından uzaktır. Bir defa lisan halkın lisanından bambaşka olduğu gibi, vezin ve mevzu halk ile hiç temas etmeyecek kadar ayrıdır. Zevklerini medrese ve saraylarda Acem şairlerinin divanları ile terbiye eden eski şâirlerimiz halktan her suretle ayrılmayı kendilerine büyük bir şeref biliyorlardı. Halkın söylediği bir lisan ve ahengini anladığı bir vezinle yazı yazmak, onlar için barbarlıktan başka bir şey sayılmazdı. İşte "halkı sürünen hayvanlara benzettikleri için" eski şairler mütemadiyen hayattan uzaklaştılar; milletin ruhundan kopan sesleri duymamak maksadı ile kulaklarını tıkadılar; dışarıdaki âlemi görmemek için gözlerini kapadılar; nihayet, kör, sağır bir hâlde, eski Acem divanlarında gördükleri yapmacıklı, sahte âlemi kendi hakiki muhitleri addederek onun gülleri, bülbülleri, akarsuları, pervaneleri arasında kayıtsız terennümlere daldılar. Gazelleri, şarkıları, sakinâmeleri, terkip ve terci-i bendleri ile bütün eski edebiyatımız kökü havada Tuba ağacına benzer. Şâirler, içinde yaşadıkları muhit ve mensup oldukları milletle o kadar az alâkadardırlar ki, divanları dolduran ince ve yapmacıklı binlerce beyit arasında uzun uzun araştırdıktan sonra belki mahallî bir renge, millî bir hususiyete tesadüf olunabilir. Çünkü onlar "hayat" deyince etraflarındaki âlemi değil, Acem divanlarında ve kendi kafalarında yaşayan muhayyel bir kâinatı görüyorlar, onun seslerini terennüm ediyorlardır. İlk İran üstadlarının renkli fırçaları ile bu âlemi anlatmak o kadar müşkül sayılamaz elimizdeki binlerce divanın her sahifesinde bunu görmek ve göstermek mümkündür...

Yüksek ve hakikî sanat asıl ona derler ki hayatı bütün genişliği ve bütün samimiliğiyle okuyucuya duyurabilsin. Ancak yapmacığın bittiği yerde sanatın başlayabileceğini, nedense, hâlâ anlayamadık!

Fuat Köprülü
Dr. Orhan F. KÖPRÜLÜ

SÖZCÜKLER

rabıta	: Bağlayan şey, bağ.
mâhir	: Usta, becerikli.
meçhul	: Bilinmeyen.
alâka	: İlgi.
nihayetsiz	: Sonsuz.
bedii	: Güzellik ölçülerine uyan, beğenilen.
telâkki	: Görüş.
cemiyet	: Toplum.
iptidâî	: İlkel.
müşterek	: Ortak.
numûne	: Örnek.

haiz	: Taşıyan, elinde bulunduran.
mütemâdiyen	: Sürekli.
addetmek	: Saymak, kabul etmek.
terennüm	: İfade etme, şarkı söyleme.
hususiyet	: Özellik.
muhayyel	: Hayal edilen.

METİN ÜZERİNDE ÇALIŞMALAR

1. Metnin yazıldığı dönemin sosyal, siyasal ve kültürel hayatı metne nasıl yansımıştır?
2. Metnin yazılış amacı nedir?
3. Metnin ana düşüncesini bulunuz.
4. Metindeki anlatım türünü belirleyiniz.
5. Metinde kullanılan dil açık ve tutarlı mı?
6. Metinde anlatılan düşüncelere katılıyor musunuz? Neden?
7. Metinle yazarı arasındaki ilişkiyi açıklayınız.
8. Metni yorumlayınız.

FUAT KÖPRÜLÜ
(1890-1966)

Edebiyat tarihi ve tarih araştırmacısıdır. Türk edebiyatını dönemlere ayıran, bilimsel yöntemlerle inceleyen ilk araştırmacıdır.

Eserlerinden bazıları şunlardır: Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, Türk Edebiyatı Tarihi, Türk Saz Şairleri, Türk Dili ve Edebiyatı Hakkında Araştırmalar.

FIKRA

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

Fıkra nedir? Kaç tür fıkra vardır?

BİR AĞAÇ KARŞISINDA

Soğuk bir kış günü karanfil almak için çiçekçi dükkânına girdim. Tatlı bir yaz hararetiyle ısıtılan bu yerin havası, nebatî usarelerin hafif, sert ve yeşil tebahuratıyla meşbû idi. İstedğim çiçeklerin destelenmesine kadar bana gösterilen, sandalyede oturdum. Mesut bir insan hayalhanesi gibi iklim, mevsim, yer ve zaman haricinde meyil ve hevesin arzu edebileceği her türlü renkte otlar, yapraklar ve çiçeklerle dolu adeta sihirli dükkânda, sessiz bir hayat ile teneffüs ettiği hissedilen karanlık yapraklı, bodur bir hurma ağacından başka hiç bir şeyle meşgul olmadım. Hayalim sanki aciz bir sinekti ve nebatî örümcek onu birden ağlarında avlamıştı.

Hareketsiz duran haşin ağaca baktım ve düşündüm: Bir limonlukta mahpus olduğu için, uzaklarda kalan diğer hemcinsleri gibi öğle güneşlerinde sıcak toprağa gölge salamayan, yağmurlarda ıslanmayan, fırtınalarda sarsılmayan, semayı, yıldızları, Ay'ı görmeye görmeye unutan şu ağaç, bulunduğu köşede acaba mesut muydu? En hakir ottan, en muhteşem çınara kadar, her nebatın muhtaç olduğu hava ve ziyadan, kuş ve böcek ziyaretinden mahrum olarak, bu ağacın soba harareti ve insan nefesiyle yaşamaktan mesut olabileceğine hükmetmek için kendimce bir makul sebep bulamadım.

Nebatın zekâsı hakkında büyük «Macterlinck» in anlattığı muhayyirü'l-ukul müşahedelerden sonra, bir ağacı mesut veya mustarip tasavvur etmekte hiç bir garabet kalmıyor.

Mevcutatın sükûtuna aldanmamalı. Mustaripler yalnız «mustaribim» diye bağırabilenler değildir. Bilinmez niçin, acıyı hayata katan kudret, insandan başka hiç bir mahluka acının sırrını faş etmek imkânını vermemiştir. Her mahlûk, hayatın kanlı yollarında, boynuna geçirilen ve sesini boğan bir ağır “sükût” zincirini sürükleyip yürüyor. Hiçbir beygir, hiçbir an, hiçbir sinek, başının ağırdığını veya midesinin bulandığını bize söyleyememiştir. Fakat bu neviden bir ıstırapın, gözü, başı, ağzı olan bir mahlûka yabancı olabileceğini zannetmek ne merhametsizliktir. Rüzgârlı, karanlık gecede bahçenin ağaçları vahşi gürültülerle hışırdıyor; bu ağaçlardan niceleri kırılan bir dalın yarasıyla kanıyor, niceleri gizli bir haşerenin zehriyle için için ölüyor, niceleri can çekişmekte, niceleri anlaşılmasız acıların kısıkcısına yakalanmış, kıvrınmaktadır. Fakat bunu hiç kimse bilmiyor. Çünkü rüzgârlı, karanlık gecede hepsi aynı gürültü ile sallanıp hışırdıyor. Çöllerin serbest bir ağacı iken irsî bir terbiye ile ateş kenarında yaşamağa mahkûm uyuşuk bir kedi zilletine indirilmiş, bu şimdi çiçeksiz, meyvesiz, aşksız ağacın her neshinin, duyulmak için ağız ve sestten başka bir şey istemeyen bin karanlık feryat ile dolu olduğunu pek muhtemel gördüm.

Dar saksıya gömülen kısa kütükten çelik sürgünler gibi fıskıran yapraklar, korkunç bir ıstırap ile gerilmiş azim bir elin bana doğru uzanmış sert parmakları gibi göründü ve demir kafes arkasında hasta aslanın sıtmalı, büyük, sarı gözlerini andıran nebatî gözlerle, mahpus ağacın bana bakmakta olduğunu tüylerim ürpererek düşündüm.

Ahmet Haşim

Ahmet Haşim

Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu

SÖZCÜKLER

nebatî	: Bitkisel.
usare	: Öz su.
tebahhurat	: Buharlaştırma, koku.
muşbû	: Dolmuş, dolu.
muhayyirü'l-ukul	: Akıllara hayret verici.
müşahede	: Gözlem, görme.
mustarip	: İstırap ve acı çeken.
tasavvur	: Hayal etmek.
garabet	: Gariplik, tuhafılık.
faş etmek	: Dile getirmek, açığa vurmak.
merhametsizlik	: Acımasızlık.
zillet	: Hor görülme, alçalma.
neshi	: Kopya etme, suretini çıkarma.

METİN ÜZERİNDE ÇALIŞMALAR

1. Metnin yazılış amacı nedir?
2. Metnin ana düşüncesini bulunuz.
3. Metindeki anlatım türünü belirleyiniz.
4. Metinde kullanılan dil açık ve tutarlı mı?
5. Metinle yazarı arasındaki ilişkiyi açıklayınız.
6. Metni yorumlayınız.
7. Metinde anlatılanlar hakkında siz ne düşünüyorsunuz?

AHMET HAŞİM
(1885-1933)

Ahmet Haşim 1885 yılında Bağdat'ta doğdu. İstanbul'a gelerek Galatasaray Lisesini bitirdi. Tekel İdaresinde memurluk, İzmir Lisesinde, Devlet Güzel Sanatlar ve Harp Akademisinde öğretmenlik yaptı. Bu arada Fecr-i Âtî Topluluğuna katıldı (1909). Tedavi için Almanya'nın Frankfurt kentine gitti, ancak iyileşemedi, İstanbul'da öldü (1933).

Ahmet Haşim, Fecr-i Âtî Topluluğunda sanat yaşamına başladı. Topluluk dağıldıktan sonra Millî Edebiyat Döneminde şiirlerini yazmaya devam etti. Şiirle düz yazının (nesir) iki ayrı yapıda yükseldiğini, her birinin kendine özgü kuralları olduğunu savundu. Şiirlerinde kapalılığa yer verirken düz yazılarında açıklığa önem verdi. Özellikle Fransız simbolist şairlerden etkilendi. Saf şiirin önemli temsilcileri içerisinde yer aldı. Doğadan aldığı izlenimleri kendi iç dünyasından geçirerek, âdeta bir prizmadan süzer gibi dışa yansıttı. Sonbahar, akşam, mehtap, sessizlik, akarsular, göller, havuzlar, sararan yapraklar vb. konular üzerinde durdu. Şiirlerinde aruz ölçüsünü kullandı.

Eserlerinden bazıları şunlardır: (şiir) *Göl Saatleri*, *Piyale*; (fıkra) *Guraba-hane-i Lâklâkan*, *Bize Göre*; (gezi) *Frankfurt Seyahatnamesi*.

Ahmet Haşim hangi türlerde eserler vermiştir? Fıkra türündeki eserinin adı nedir?

Millî Edebiyat Dönemine ait incelediğiniz öğretici metinler ile Servet-i Fünûn Dönemine ait öğretici metinlerden birer örnek seçerek, bu metinleri (zihniyet, yapı, ana düşünce, dil ve gelenek yönlerinden) karşılaştırınız. Aralarındaki benzer ve farklı yönleri belirleyip maddeler hâlinde yazılı olarak sıralayınız.

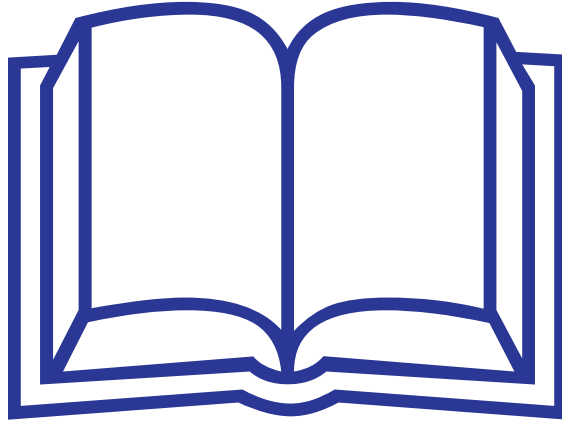
3. COŞKU VE HEYECANI DİLE GETİREN METİNLER (ŞİİR)

A. SADE DİL VE HECE ÖLÇÜSÜYLE YAZILMIŞ ŞİİR

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

Türkçenin uzun yıllar Arapça, Farsça gibi yabancı dillerin etkisinde kaldığını biliyorsunuz. Dilimizi yabancı dillerin etkisinden kurtarma anlayışı ne zaman başlamıştır? Bu konuda Ziya Gökalp'in görüşleri nelerdir? Araştırınız.

LİSAN

Güzel dil Türkçe bize,
Başka dil gece bize,
İstanbul konuşması
En saf, en ince bize.

Lisanda sayılır öz
Herkesin bildiği söz;
Mânâsı anlaşılan
Lûgate atmadan göz.

Uydurma söz yapmayız,
Yapma yola sapmayız,
Türkçeleşmiş, Türkçedir;
Eski köke tapmayız.

Açık sözle kalmalı,
Fikre ışık salmalı;
Müteradif sözlerden
Türkçesini almalı.

Yeni sözler gerekse,
Bunda da uy herkese.
Halkın söz yaratmada
Yollarını benimse.

Yap yaşayan Türkçeden,
Kimseyi incitmeden
İstanbul'un Türkçesi
Zevkini olsun yeden.

Arapçaya meyl etme,
İran'a da hiç gitme;
Tevvîdi halktan öğren,
Fasihlerden işitme.

Türklüğün vicdânı bir;
Dini bir, vatani bir;
Fakat hepsi ayrılır
Olmazsa lisanı bir.

Ziya GÖKALP
Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi
Kenan AKYÜZ

SÖZCÜKLER

fasih	: Aydınlar.
meyletmek	: Yönelmek, eğilmek.
müteradif	: Anlamdaş.
tecvîd	: Usul, yöntem.
yedme	: İzlemek, takip etmek.

AÇIKLAMALAR

Millî Edebiyat, Nisan 1911 yılında Selanik'te *Genç Kalemler* dergisi çevresinde toplanan gençlerin oluşturduğu bir edebiyattır. Bu edebiyatın amacı, ulusal kaynaklara dayalı bir edebiyat ortaya koymaktır. Dilde sadeleşmek, aruz ölçüsü yerine hece ölçüsü kullanmak ve yerli hayatı yansıtmak gerektiği ileri sürülmüştür.

Okuduğunuz şiirde, Millî Edebiyat Döneminin dil anlayışı belirtilmiştir. Bu topluluk millî edebiyatın millî bir dilden doğacağını bunun için yazı dili ile konuşma dilinin birleşmesi gerektiğini, özellikle İstanbul halkının konuşmasının yazı dili hâline getirilmesinin gerektiğini savunmuşlardır.

METİN ÜZERİNDE ÇALIŞMALAR

1. Okuduğunuz şiir, yazıldığı dönemin zihniyetini taşımakta mıdır?
2. Şiirde ahenk nasıl sağlanmıştır?
3. Şiirde hangi ölçü kullanılmıştır?
4. Şiirin yapısını inceleyiniz.
5. Şiirin temasını bulunuz.
6. Şiirin temasıyla yazıldığı dönem arasında nasıl bir ilişki söz konusudur?
7. Dörtlüklerde dile getirilen düşünceler nelerdir? Bu düşünceler ile Millî Edebiyat Döneminin dil anlayışı arasında bir ilişki var mı?
8. “İstanbul konuşması”, “Türkçeleşmiş Türkçe”, “fikre ışık salmak” ne demektir?
9. Sözcük türetme konusunda şair nasıl bir yöntem öneriyor?
10. Temanın şairle ilişkisini açıklayınız.
11. Şiiri yorumlayınız.

ZİYA GÖKALP
(1876-1924)

Ziya Gökalp 20. yüzyıl fikir adamı, şair ve yazarlarından. Diyarbakır’da 1876 yılında doğdu. Ömer Seyfettin ve Ali Canip Yöntem’le birlikte *Genç Kalemler* adıyla bir dergi çıkardı. İstanbul’un İngilizler tarafından işgal edilmesiyle (15 Mayıs 1919) tutuklanan diğer aydınlarla birlikte Malta Adası’na sürüldü (1919-1921). Yurdun düşmandan kurtarılması ile serbest bırakıldı. Yurda döndükten sonra Diyarbakır milletvekili olarak TBMM girdi, ancak kısa bir süre sonra rahatsızlandı ve 1924’te İstanbul’da öldü.

Ziya Gökalp, Türkçülük adı verilen akımı (hareketi) düzenleyip bir sisteme bağladı. Türk toplumunun bilimde ve sanatta yükselmesini, bunu da dilde, ekonomide, askerî alanda ve yönetsel anlamda Türkçülük düşüncesine bağladı. Ziya Gökalp ulusal edebiyatımızın halk edebiyatı olduğunu, Türk edebiyatının Batı edebiyatı ile birleşmesi gerektiğini savundu. Dilde konuşma dilinin yazı dili olmasını, ulusal ölçümüzün hece ölçüsü ve nazım birimimizin de dördlük olduğunu belirtti. Hece ile yazdığı şiirlerinde düşünceyi ön plana aldı ve halk masallarından, Türk mitolojisinden, Dede Korkut Hikâyeleri'nden yararlandı.

Eserlerinden bazıları şunlardır: (şiir) *Kızıl Elma*, *Altın Işık*; (düz yazı) *Türkçülüğün Esasları*, *Türkleşmek- İslamlaşmak- Muasırlaşmak*, *Malta Mektupları*.

“Türklüğün vicdanı bir;
Dini bir, vatanı bir;
Fakat hepsi ayrılır
Olmazsa lisanı bir.”

dörtlüğünden yola çıkarak Türkiye Cumhuriyeti'nin niteliklerini araştırınız.

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

Faruk Nafiz Çamlıbel, Türk Edebiyatında daha çok “Han Duvarları” ve “Çoban Çeşmesi” şiirleriyle tanınır. “Han Duvarları” adlı şiiri araştırıp okuyarak şairin sade dil ve hece ölçüsüne verdiği önem açısından şiiri yeniden değerlendiriniz.

ÇOBAN ÇEŞMESİ

Derinden derine ırmaklar ağlar,
Uzaktan uzağa çoban çeşmesi,
Ey suyun sesinden anlayan bağlar,
Ne söyler şu dağa çoban çeşmesi?

"Gönlünü Şirin'in aşkı sarınca,
Yol almış hayatın ufuklarınca;
O hızla dağları Ferhat yarınca,
Başlamış akmağa çoban çeşmesi..."

O zaman başından aşkındı derdi,
Mermeri oyardı, taşı delerdi.
Kaç yanık yolcuya soğuk su verdi.
Değdi kaç dudağa çoban çeşmesi.

Vefasız Aslı'ya yol gösteren bu,
Kerem'in sazına cevap veren bu,
Kuruyan gözlere yaş gönderen bu...
Sızmadı toprağa çoban çeşmesi.

Leyla gelin oldu, Mecnun mezarda,
Bir susuz yolcu yok şimdi dağlarda,
Ateşten kızaran bir gül arar da,
Gezer bağdan bağa çoban çeşmesi,

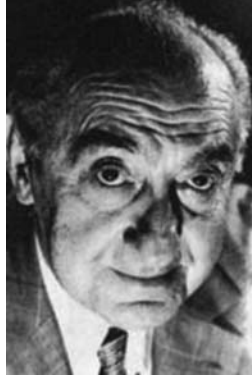
Ne şair yaş döker, ne aşık ağlar,
Tarihe karıştı eski sevdalar.
Beyhude seslenir, beyhude çağlar,
Bir sola, bir sağa çoban çeşmesi

Faruk Nafiz ÇAMLIBEL
Türk Şiiri ve Antolojisi
Prof. Dr. Şerif AKTAŞ

METİN ÜZERİNDE ÇALIŞMALAR

1. Okuduğunuz şiir, yazıldığı dönemin ve anlayışın zihniyetini taşımakta mıdır?
2. Şiirde ahenk nasıl sağlanmıştır?
3. Şiirde hangi ölçü kullanılmıştır?
4. Şiirin yapısını inceleyiniz.
5. Şiirin temasını bulunuz.
6. Şiirin temasıyla yazıldığı dönem arasında nasıl bir ilişki söz konusudur?
7. Dörtlüklerde dile getirilen düşünceler nelerdir?
8. Temanın şairle ilişkisini açıklayınız.
9. Şiiri yorumlayınız.

FARUK NAFİZ ÇAMLİBEL
(1898-1973)

Mayıs 1898'de İstanbul'da doğdu. 8 Kasım 1973'te Akdeniz'de seyreden Samsun gemisinde yaşamını yitirdi. Türk şiirinde sade dili ve heceyi ustalıkla kullanan şairlerden biridir. Türkçenin gelişmesine büyük katkı sağladı. Biraz Cenap Şehabettin'den, büyük ölçüde de Yahya Kemal Beyatlı'dan etkilenerek ilk şiirlerini aruz vezniyle yazdı. İkinci Meşrutiyet'le birlikte "memleket edebiyatı" akımına ilgi duydu. Böylece hece veznine yöneldi. Anadolu insanının duygularını işledi. Halk diline yöneldi. Konuşma dili ile yazı dili arasındaki ayrımı yok etmeye çalıştı. *Anayurt* adlı dergiyi 8 sayı çıkardı. "Çamdeviren", "Deli Ozan" gibi takma isimlerle mizah şiirleri yazdı. Fıkra, manzum oyun, roman türünde eserleri de vardır.

Eserlerinden bazıları şunlardır: (şiir) *Şarkın Sultanları, Dinle Neyden, Çoban Çeşmesi, Han Duvarları*; (tiyatro) *Canavar, Akın*, (roman) *Yıldız Yağmuru*.

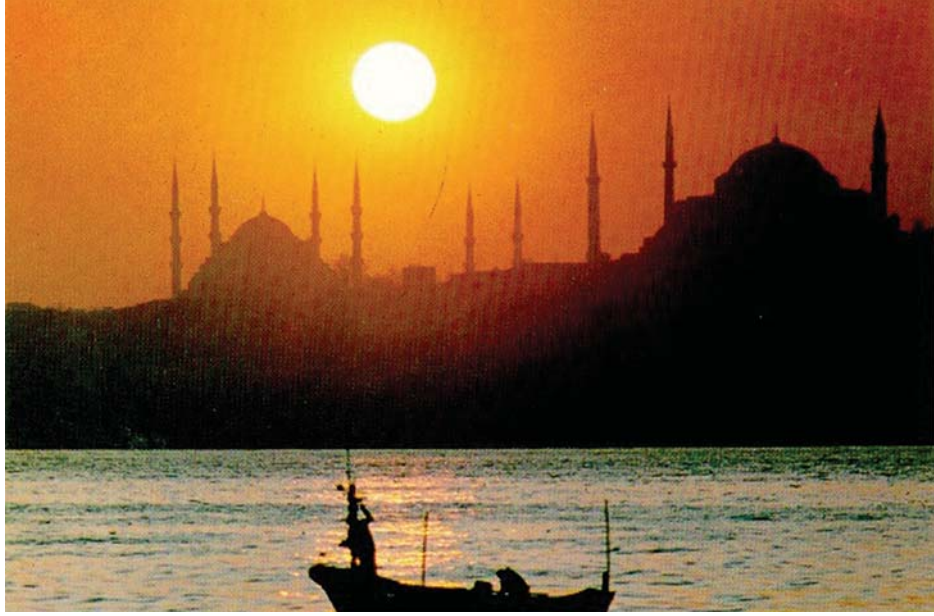
Faruk Nafiz Çamlıbel'in sanat anlayışı nasıldır?

B. SAF (ÖZ) ŞİİR

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

İstanbul, doğal güzellikleri ve tarihî zenginlikleri ile pek çok şarkılara, şiirlere, hikâye ve romanlara konu olmuş bir şehrimizdir. İstanbul ile ilgili yazılmış bir şiir bulunuz. Bu şiirde İstanbul hangi yönüyle ele alınmaktadır? Belirtiniz.

EYLÜL SONU

Günler kısaldı, Kanlıca'nın ihtiyarları
Bir bir hatırlamakta geçen sonbaharları...

Yalnız bu semti sevmek için ömrümüz kısa...
Yazlar yavaşça bitmese, günler kısılmasa...

İçtik bu nâdir içkiyi yıllarca, kanmadık.
Bir böyle zevke tek bir ömür yetmiyor, yazık!

Ölmek kaderde var, bize ürküntü vermiyor;
Lâkin, vatandan ayrılışın ıstırabı zor.

Hiç dönmemek, ölüm gecesinden, bu sahile
Bitmez bir özleyiştir, ölümden beter bile.

Yahya Kemal BEYATLI
Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi
Memet FUAT

AÇIKLAMALAR

Yahya Kemal, okuduğunuz şiirde Kanlıcalı ihtiyarların geçmiş günlere olan özlemini dile getirmektedir. Şair bu arada yaşamın güzelliğini, ölümün kaçınılmaz olduğunu vurgulamaktadır. Ancak İstanbul'dan ayrılmanın ölümden daha zor olduğunu belirterek bu kente olan sevgisini göstermektedir.

METİN ÜZERİNDE ÇALIŞMALAR

1. Okuduğunuz şiir, yazıldığı dönemin özelliklerini taşımakta mıdır?
2. Şiirde ahenk nasıl sağlanmıştır?
3. Şiirde hangi ölçü kullanılmıştır?
4. Nadir içilen içki nedir?
5. Günlerin kısalması, Kanlıca'nın ihtiyarları ve sonbahar arasında bir ilgi var mı?
6. Şiirin yapısını inceleyiniz.
7. Şiirin temasını bulunuz.
8. Her birimde ne anlatılmak isteniyor?
9. Temanın şairle ilişkisini açıklayınız.
10. Şiiri yorumlayınız.

EDEBİYAT BİLGİLERİ

Öz Şiir (Saf Şiir)

Öz şiir anlayışının Türk edebiyatındaki önemli temsilcileri Ahmet Haşim ve Yahya Kemal Beyatlı'dır. Öz şiirde asıl amaç, şiirde söze önem vermektir. Şiirde sözcüklerin sıradan yer alması yerine belli bir ahenk içinde düzenlenmesi gerekir. Önce ritim sonra da dilin ahenginin sezdirilmesi önemlidir. Saf şiirde anlam kapalı olduğu için, okuyucudan okuyucuya anlam farklılık kazanır. "Hissettirmek" ve "sezdirmek" önceliklidir. Sosyal temalardan çok bireysel duyarlılık tercih edilir.

YAHYA KEMAL BEYATLI
(1884-1958)

Yahya Kemal 20. yüzyıl şairlerindendir. 1884'te Üsküp'te (Yugoslavya) doğdu. Asıl adı Mehmet Ağah'tır. Şahsuvaroğlu adıyla bilinen bir ailedendir. Şairin Beyatlı soyadı Şahsuvaroğlu sözcüğünün karşılığıdır. İlk öğrenimini Üsküp'te yaptı; daha sonra Selanik'te başladığı öğrenimini İstanbul Vefa Lisesinde tamamladı. Paris'te Siyasal Bilgiler Fakültesinde okudu. İstanbul Üniversitesinde çeşitli dersler okuttu. Dışişlerinde çalıştı. Varşova, Madrid, Pakistan'da elçilik yaptı. Tekirdağ ve İstanbul milletvekili oldu, 1958 yılında İstanbul'da öldü.

Yahya Kemal, Fransa'da öğrenim gördüğü sırada Albert Sorel'in derslerinden etkilendi ve bunun sonucu olarak da Türk tarihine yöneldi. Klasik şiirimizi Batı şiiri anlayışı içerisinde ele aldı. *Yeni Mecmua*'da yayımladığı gazel, şarkı ve rubai tarzında yazdığı şiirlerle tanındı. Neo klasik tarz adı verilen anlayışla yalın dil ve aruz ölçüsüyle şiirler yazdı. Türkçeyi aruza başarıyla uyguladı. Saf şiirin önemli temsilcileri arasında yer aldı. Şiirlerinde, Osmanlı tarihine özlem, İstanbul sevgisi, vatan, ulus, ölüm, deniz temalarını işledi.

Yahya Kemal'in çeşitli gazete ve dergilerde yayımlanan şiir ve düz yazıları ölümünden sonra kurulan Yahya Kemal Enstitüsü tarafından kitaplaştırıldı.

Eserlerinden bazıları şunlardır: (şiir) *Kendi Gök Kubbemiz, Eski Şiirin Rüzgârıyla*; (düz yazı) *Aziz İstanbul, Eğil Dağlar, Edebî Yazılar, Siyasî ve Edebî Portreler, Siyasi Hikâye*'dir.

Yahya Kemal Beyatlı, şiirlerinde hangi temaları işlemiştir?

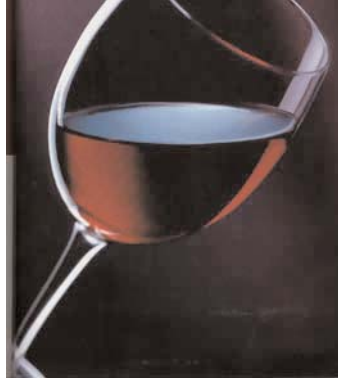

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

*Ahmet Haşim, Fransız sembolist şairlerden etkilenmiştir. Bir şiirinde
“Seyr eyledim eşkal-i hayati
Ben havz-ı hayâlin sularında
Bir aks-i mülevvendir onunçün
Arzun bana ahcar ü nebati”*

(Ben hayatın şekillerini hayal havuzunun sularında seyrettim. Onun için yer yüzünün bütün cisimleri taşları, bitkileri renkli birer yansıma olarak görünür.) şeklinde şiir anlayışını belirtir.

Yukarıdaki tanımlamanın dışında Ahmet Haşim’in şiir anlayışı hakkında bilgi edininiz.

MUKADDİME

Zannetme ki güldür, ne de lâle;
Âteş doludur, tutma yanarsın,
Karşında şu gül-gün piyâle...

İçmişti Fuzûlî bu alevden,
Düşmüştü bu iksir ile Mecnûn
Şi’rin sana anlattığı hâle....

Yanmakta bu sâgardan içenler,
Doldurmuş onunçün şeb-i aşkı,
Baştan başa efgan ile nâle...

Âteş doludur, tutma yanarsın,
Karşında şu gül-gün piyâle...

Ahmet Haşim
Ahmet Haşim
Yaşar Nabi NAYIR

SÖZCÜKLER

gülgûn	: Gül renkli.
piyale	: İçki kadehi, şarap kadehi.
ixsir	: Sihirli, sihir, büyüleyici.
sagar	: Kadeh.
şeb-i aşk	: Aşk gecesi.
efgan	: Feryat, figan.
nale	: İnilti, inleme.

AÇIKLAMALAR

Ahmet Haşim, şiirlerinde kapalılığa önem vermiştir. Ona göre şiir kapalılıktan doğar. Onu okuyan hayatının anlamını ona vermelidir. Bu kapalılığı sağlamak için şair, birtakım mecazlardan, benzetmelerden ve istiarelerden yararlanmıştır.

Bu şiirde şair; piyaleyi (içki kadehini renginden dolayı) önce güle, laleye benzetiyor. Sonra da ateşe ve aleve benzetiyor.

Bu içki kadehinde bir “ixsir” vardır. Bu alev aynı zamanda ilâhi aşktır. Onu içen Mecnun, Fuzulî'nin “Leyla vü Mecnun” mesnevisinde anlattığı hâle düşmüştür. Bu kadehten içenler yanmaktadır.

Böylece şair, renk öğelerinden ve çeşitli çağrışımlardan yararlanarak şiirine bir derinlik, zenginlik katmaktadır.

METİN ÜZERİNDE ÇALIŞMALAR

1. Okuduğunuz şiir, yazıldığı dönemin özelliklerini taşımakta mıdır?
2. Şiirde ahenk nasıl sağlanmıştır?
3. Şiirde hangi ölçü kullanılmıştır?
4. Şair, piyaleyi nelere benzetiyor? Bu benzetmede hangi ortak özelliklerden yararlanıyor?
5. Parçada “gül, lale, alev, ateş, yanmak, gülgûn” sözcükleri arasında bir ilgi var mı? Aralarında anlam bakımından ilgi bulunan sözcükleri bir arada kullanma sanatına ne ad verilir?
6. Şiirin yapısını inceleyiniz.
7. Şiirin temasını bulunuz.
8. Her birimde ne anlatılmak isteniyor?
9. Temanın şairle ilişkisini açıklayınız.
10. Şiiri yorumlayınız.

C. HALKIN YAŞAYIŞ TARZINI VE DEĞERLERİNİ ANLATAN MANZUMELER

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

Mehmet Âkif şiirlerinde sosyal hayatta karşılaştığı gerçekleri olduğu gibi yansıtmıştır. Şair “Hayal ile yoktur benim alışverişim, her ne demişsem görüp de söylemişim.” şeklinde şiir anlayışını özetlemektedir.

Mehmet Âkif hangi konularda şiirler yazmıştır? Araştırınız.

KÜFE

Beş gün oldu ki, mu'tada inkıyad ile ben
 Sabahleyin çıkıvermiştim evden erkenden.
 Bizim mahalle de İstanbul'un kenarı demek:
 Sokaklarında gezilmez ki yüzme bilmeyerek!
 Adım başında derin bir buhayre dalgalanır,
 Sular karardı mı, artık gelen gelir dayanır!
 Bir elde olmalı kandil, bir elde iskandil,
 Selâmetin yolu insan için bu, başka değil!
 Elimde bir koca değnek, onunla yoklayarak,
 Önüm adaysa basıp, yok denizse atlıyarak,
 —Ayakta durmaya el birliğiyle gayret eden,
 Lisan-i hâl ile amma rükûa niyyet eden
 O sâlhurde, harab evlerin saçaklarına,
 Sığınmış öyle giderken, hemen ayaklarına
 Delilimin koca bir şey takıldı... Baktım ki:
 Genişçe bir küfe yatmakta, hem epey eski.
 Bu bir hamal küfesiymiş... Acep kimin? Derken;
 On üç yaşında kadar bir çocuk gelip öteden,

Gerildi, tekmeyi indirdi öyle bir küfeye:
 —Benim babam senin altında öldü, sen hâlâ
 Kurumla yat sokağın ortasında böyle daha!
 O anda karşığı evden bir orta yaşlı kadın
 Göründü:

— Oh benim oğlum, gel etme kırma sakın!
 Ne istedin küfeden, yavrum? Ağzı yok, dili yok,
 Baban sekiz sene kullandı... Hem de derdi ki: “Çok
 Uğurlu bir küfedir, kalmadım hemen yüksüz...”
 Baban gidince demek kaldı âdeta öksüz!
 Onunla besleyeceksin ananla kardeşini.
 Bebek misin daha öğrenmedin mi sen işini?”

Dedim ki ben de:

—Ayol dinle annenın sözünü!
 Fakat çocuk bana haykırdı ekşitip yüzünü:
 - Sakallı, yok mu işin? Git cehennem ol şuradan!
 Ne dırlanıp duruyorsun sabahleyin oradan?
 Benim için yanıyor: dağ kadar babam gitti...

—Baban yerinde adamdan ne istedin şimdi?
 Adamcağız sana, bak hâl dilince söylerken...
 —Bırak hanım, o çocuktur, kusura bakmam ben...
 Adın nedir senin oğlum?
 — Hasan.
 —Hasan, dinle.

Zararlı sen çıkacaksın bütün bu hiddetle.
 Benim de yandı içim anlayınca, derdinizi,
 Fakat, baban sana ısmarlayıp da gitti sizi.
 O, bunca yıl çalışıp alınının teriyle seni
 Nasıl büyüttü? Bugün, sen de kendi kardeşini,
 Yetim bırakmayarak besleyip büyütmelisin.

—Küfeyle öyle mi?
 —Hay hay! Neden bu söz lâkin?
 Kuzum, ayıp mı çalışmak, günah mı yük taşımak?
 Ayıp: dilencilik, işlerken el, yürürken ayak.
 —Ne doğru söyledi? Öp oğlum amcanın elini...
 —Unuttun öyle mi? Bayramda komşunun gelini:
 “Hasan, dayım yatı mekteplerinde zâbittir;
 Senin de zihnın açık... Söylemiş olaydık bir..
 Koyardı mektebe... Dur söyleyim” demişti hani?

— Okutma sen de hamal yap bu yaşta şimdi beni!

Söz anladım ki uzun, hem de pek uzun sürecek;
Benimse vardı o gün birçok işlerim görecek;
Bıraktım onları, saptım yokuşlu bir yoldan.
Ne oldu şimdi acep, kim bilir, zavallı Hasan?

Mehmet Âkif ERSOY
Safahat

SÖZCÜKLER

mutad	: Alışılmış, alışkanlıklar.
inkıyad	: Boyun eğme.
buhayre	: Göl.
iskandil	: Derinlik ölçme aleti, (parçada) baston.
rüku	: Namazda öne doğru eğilme.
salhurde	: Yıllanmış yaşlı.

METİN ÜZERİNDE ÇALIŞMALAR

1. Okuduğunuz metin, yazıldığı dönemin özelliklerini taşımakta mıdır?
2. Metinde ahenk nasıl sağlanmıştır?
3. Metinde nasıl bir dil kullanılmıştır?
4. Metindeki kişilerin özelliklerini ve birbirleriyle ilişkisini açıklayınız.
5. Metnin temasını bulunuz.
6. Temanın şairle ilişkisini açıklayınız.
7. Metinde anlatılan olayı özetleyiniz.
8. Metni yorumlayınız.

MEHMET ÂKİF ERSOY
(1873-1936)

Mehmet Âkif, 20. yüzyıl şairlerindedir. 1873 yılında İstanbul'da doğdu. Önce Arapça, Farsça sonra Fransızca öğrendi. Halkalı Baytar (Veteriner) Mektebini bitirdi. Arnavutluk'ta, Arabistan'da çalıştı. I. Dünya Savaşı (1914-1918) yıllarında Almanya'ya gitti. Millî Mücadele döneminde Ankara'ya döndü. TBMM Burdur milletvekili oldu. İstiklâl Marşı'nı yazdı. Cumhuriyetin ilanından sonra Mısır'a giderek orada on yıl kaldı. Üniversitelerde Türk Edebiyatı okuttu. 1936'da hastalanması sonucu yurda döndü ve aynı yıl öldü.

Mehmet Âkif, toplum için sanat anlayışını benimseyen şairlerimizdendir. Bir şiirinde "Hayal ile yoktur benim alışverişim, Her ne demişsem görüp de söylemişim." diyen şair sanat anlayışını da ortaya koymaktadır. Mehmet Âkif günlük hayatta karşılaşılabileceğimiz her tür sosyal olayları, vatan-millet konularını, coşkulu bir anlatımla dile getirdi. Tevfik Fikret'in başlattığı nazmı nesre yaklaştırma anlayışını daha da geliştirdi.

Aruzu halkın konuşma diline başarıyla uyguladı. Yazdığı manzum hikâyelerde yoksul insanların yaşamını gerçekçi bir görüşle aktardı.

Mehmet Âkif, eserlerini *Safahat* adlı bir kitapta topladı. Safahat (Evreler) yedi kitaptan oluşmaktadır; 1. kitap Safahat, 2. kitap Süleymaniye Kürsüsünde, 3. kitap Hakkın Sesleri, 4. kitap Fatih Kürsüsünde, 5. kitap Hatıralar, 6. kitap Asım, 7. kitap Gölgeler'dir.

Seçtiğiniz herhangi bir şiirle "Küfe" adlı manzum hikâyeyi (ahenk, tema, yapı, dil ve anlatım yönlerinden) karşılaştırınız. Aralarındaki benzer ve farklı özellikleri maddeler hâlinde yazınız.

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

Mehmet Emin'in şiir anlayışı hakkında bilgi edininiz.

ANADOLU

Yürüyordum : Ağlıyordu ırmaklar;
 Yürüyordum : Düşüyordu yapraklar;
 Yürüyordum : Sararmıştı yaylalar;
 Yürüyordum : Ekilmişti tarlalar.

Bir ses duydum, dönüp baktım, bir kadın;
 Gözler dönük, kaşlar çatık, yüz azgın;
 Derileri çatlak, bağı kapkara;
 Sağ elinin nasırında bir yara;
 Başında bir eski püskü peştemal;
 Koltuğunda bir yamalı boş çuval!

— Ne o bacı?

—Ot yiyoruz, n'olacak!

- Tarlan yok mu?

—Ne öküz var, ne toprak.

Bugüne dek ırgat gibi didindim;
 Çifte gittim, ekin biçtim, geçindim.
 Bundan sonra...

—Kocan nerde?

—Ben dulum;

Kocam şehit, bir ninem var, bir oğlum.

—Soyun, sopun?

—Onlar dahi hep yoksul!

Ah efendi, bize karşı İstanbul
Neden böyle bir sert, yalçın taş gibi?
Taşraların hayvanlık mı nasibi?

Hayır, hayır, bu nasibi almak için doğmadın.
Onun için doğdun ki sen kadınlığın hakkıyla
Ocağının karşısında saadete eresin;
Göğüsünü kabarttıran anneliğin aşkıyle
Evladına sütün gibi pak duygular veresin.
Sen bir aziz yoldaşsın:

Senin sesin hayat için döğüşmeye koşturur,
Senin sevgin vatan için fedakârlık öğretir;
Senin ile insanoğlu yeryüzünü şenletir.

Lâkin bizler bu hakları unuttuk;
Kadınlığı hayvanlıkla bir tuttuk;
Ninen gibi sana dahi hor baktık;
Seni dahi garip, yoksul bıraktık!

Mehmet Emin YURDAKUL
Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi
Kenan AKYÜZ

SÖZCÜKLER

hor bakmak : Küçümsemek.
pak : Temiz.
taşra : Şehir merkezinin dışı.

AÇIKLAMALAR

Türk edebiyatında genellikle İstanbul aydınlarının yaşamı, duygu ve düşünce dünyaları ele alınmıştır. Anadolu hep ihmal edilmiştir. Yukarıdaki şiirde Mehmet Emin, Anadolu insanının yoksul durumunu dile getiriyor ve onların bu durumuna neden olarak aydınları görüyor.

METİN ÜZERİNDE ÇALIŞMALAR

1. Okuduğunuz metin, yazıldığı anlayışın özelliklerini taşımakta mıdır?
2. Metinde ahenk nasıl sağlanmıştır?
3. Metinde nasıl bir dil kullanılmıştır?
4. Metindeki kişilerin özelliklerini açıklayınız.
5. Anadolu insanına karşı İstanbul'un bakışı nasıldır?

6. Metnin temasını bulunuz.
7. Metinde anlatılan olayı özetleyiniz.
8. Temanın şairle ilişkisini açıklayınız.
9. Metni yorumlayınız.

MEHMET EMİN YURDAKUL
(1869- 1944)

Mehmet Emin Yurdakul 1869 yılında İstanbul'da doğdu. Bir balıkçı reisinin oğludur. Gümrük İdaresinde başladığı memurluğunu Sivas, Erzurum gibi illerde vali vekili-valilik gibi görevlerle sürdürdü. I. Dünya Savaşı yıllarında Musul milletvekili oldu. Kurtuluş Savaşı yıllarında Anadolu'ya geçti ve Cumhuriyet Döneminde Urfa ve İstanbul milletvekilliklerinde bulundu. 1944 yılında İstanbul'da öldü.

Mehmet Emin Yurdakul, 1897 yılında Türk-Yunan Savaşı nedeniyle yazdığı “Cenge Giderken” adlı şiiriyle tanındı. Kendisini halkın şairi saydı. Hece ölçüsüyle şiirler yazdı. Halkın acılarını, dertlerini, ulusal bir duyarlılıkla dile getirdi. Hece ölçüsünü kullanmasına karşın halk şairlerinin kullandığı koşma, semai, mâni vb. nazım biçimlerine hiç yönelmedi. Alışılmışın dışında serbest nazım biçimlerini kullandı.

Eserlerinden bazıları şunlardır: Türkçe Şiirler, Türk Sazı, Tarla Yolunda, Mustafa Kemal, Ankara ve Turan'a Doğru.

Mehmet Emin Yurdakul'un şiirlerinin özellikleri nelerdir?

Bu ünite içerisinde incelediğiniz Millî Edebiyat Dönemine ait üç farklı şiir tarzından birer örnek seçerek karşılaştırınız. Aralarındaki benzer ve farklı yönleri belirleyip maddeler hâlinde yazılı olarak sıralayınız.

4. OLAY ÇEVRESİNDE OLUŞAN EDEBÎ METİNLER

A. ANLATMAYA BAĞLI EDEBÎ METİNLER

1. HİKÂYE

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

Türk edebiyatında hikâye türünde eserler yazan sanatçılar kimlerdir? Bu yazarların hangi kitaplarını okudunuz?

YÜZAKI

Mehmet Efendi, on senedir kasabada oturuyordu. Köydeki tarlaları, bağları, bahçeleri ortak elinde kalmıştı. Aziz ahbabı Ali Efendi ile dertleşirken:

— Hepsini yanmış, kül olmuş farz ediyorum. Artık dünyada bir tane olsun doğru adam yok, dedi.

Faziletin varlığına inanan Ali Efendi:

— Var ama, sen bulamıyorsun, diye başını salladı.

Mehmet Efendi taşıtı:

— Yok, yok, yok! Vallahi, billahi yok! Herkes yalancı, herkes dolandırıcı. Denemediğim ne hısım kaldı ne akrabam. Kardeşim bile beni aldattı.

— Öyleyse git, malının başında otur.

— Doğru söylüyorsun. Ne yapayım ki burada işlerimi bırakamıyorum.

— Köydekilerini sat.

— İttifak etmişler. Kimse almıyor.

Ali Efendi, dünyada doğruluğun, faziletin hâlâ var olduğunu biliyordu. Fakat nasıl ispat etmeliydi? Mehmet Efendi gibi kötülerin hilesine tutulanlar, imanlarını da bozuyorlardı. Gel zaman, git zaman, bir gün gelecekti ki artık kimse kimseye güvenmez olacaktı.

— Benim tanıdığım bir çoban var. Çok doğrudur, dedi.

—Çoban mı?

— Evet...

Mehmet Efendi, yarasının üzerine yeni bir yara açılmış gibi suratını acı acı ekşitti:

— Hele o çobanlar, diye derin derin bir ah çekti. Bin beş yüz koyunumdan nihayet elli tane bıraktılar.

— Pekâlâ, bu elli koyunu benim söylediğim doğru adama ver. Yüz yapsın!

— ...

Mehmet Efendi güldü:

— Şaka etme.

— Sahi söylüyorum.

Ali Efendi, tanıdığı çobanı anlatmaya başladı. Bu, dünyada yalan nedir bilmez bir adamdı. Gayet saftı, ömrünü dağlarda, meralarda geçirirdi.

Ali Efendi, methettikçe Mehmet Efendi yumuşadı:

— Bari şu benim koyunları ona versek, dedi.

Ertesi gün yaylaya haber gönderdiler. Çobanı kasabaya çağırtdılar. Mehmet Efendi, onunla anlaştı. Elli koyunu bu çoban gezdirecek, elli koyunun verdiği kârdan beşte biri kendine ait olacaktı. Koyunlar köyden getirildi. Bu küçük sürü ile çoban çıktı, gitti. Günler, haftalar, aylar geçiyordu. Mehmet Efendi, Ali Efendiye rastgeldikçe:

— Bu çoban doğru çıkarsa, köydeki bütün işlerimi de ona bırakacağım, diyordu.

— Göreceksin, göreceksin!

* * *

Bir sene sonra, bir cuma sabahı Mehmet Efendi evinin alt katındaki odada otururken “Doğru Çoban”ı karşısında gördü. Elinde büyük bi toprak kapla ıslak bir post vardı. Bunları selam vermeden sedirin yanındaki pencerenin içine bıraktı:

— Hoş geldin.

— Hoş bulduk.

— Otur bakalım...

— Eyvallah.

— Koyunlardan ne haber? Doğurmadılar mı?

Çoban:

— Hepsi kısır mı, dedi.

— Hiçbiri doğurmadı mı?

— Hayır.

— Yünlerini ne yaptın?

— Daha kırpmamıştım.

Mehmet Efendi anlamadı:

— Ne demek?

— On iki tanesini çaldılar.

— Ey? Geriye ne kaldı?

— Otuz sekiz. Otuz ikisi geçen sonbahar kelebek oldu, öldüler.

— Ey? Geriye ne kaldı?

— Altı. Beşini kurt yedi...

— Geriye ne kaldı?

— Bir! İşte bu bir koyuna da gözüm gibi bakıyordum. Evvelki akşam sağdım. Sütüyle şu yoğurdu yaptım. Dün sabah yayladan inerken zavallı uçuruma yuvarlandı. İndim, başına gittim, bir de gördüm ki ölmüş. Daha soğumadan yüzdüm. İşte postu.

Çoban eliyle pencerenin yanındaki ıslak deriyi gösteriyordu. Mehmet Efendi, kır sakalını sol eliyle tuttu. Önce kızardı, sonra sarardı. Çoban susmuyordu:

— Yoğurt iki buçuk okka... Yarım okkası benim. Pöstekideki hakkımı size başışlıyorum!

...

Mehmet Efendi hiç sesini çıkarmadı: Ayağa kalktı. Yoğurt kabını eline aldı, yavaş yavaş “Doğru Çoban”ın önüne geldi. Dolu kabı bütün kuvvetiyle kafasına geçirdi:

— Al hakkını kerata, diye yumruklamaya başladı.

Tekmeleye tekmeleye kapıdan dışarı attı!

Bu esnada Ali Efendi, dostunun ziyaretine gelmişti. Kapıda çobanı, suratı yoğurt içinde görünce şaşırdı, sordu:

— Bu ne hâl?

Saf çoban, uğradığı haksızlıktan şaşırılmış gibiydi. Fakat yine mantığını kaybetmemişti. Acı bir serzeniş tavrıyla:

— Ne olacak efendim, dedi, hesabını doğru veren işte böyle yüzünün akıyla dışarı çıkar.

—?!..

Ömer Seyfettin
Bütün Eserler

SÖZCÜKLER

fazilet	: Erdem.
ittifak etmek	: Anlaşmak.
methetmek	: Övmek.
kelebek	: Hayvan hastalığı.
serzeniş	: Başa kakma.

METİN ÜZERİNDE ÇALIŞMALAR

1. *Hikâyede olay örgüsü nasıl düzenlenmiştir?*
2. *Kişilerin özelliklerini söyleyiniz.*
3. *Mehmet Efendi niçin çoban tutuyor?*
4. *Mehmet Efendi çobanın anlattıkları karşısında ne yapıyor?*
5. *Olay nerede geçmektedir? Bu yerin özelliğini açıklayınız.*
6. *Metnin temasını bulunuz.*
7. *Olay kim tarafından anlatılmaktadır? Anlatıcının bakış açısını açıklayınız.*
8. *Metinde nasıl bir dil kullanılmıştır?*
9. *Metni yorumlayınız. Konuyu işleyişte yazar gerçekçi davranmış mıdır?*

EDEBİYAT BİLGİLERİ

Maupassant Tarzı Hikâye (Klasik olay hikâyesi)

Maupassant tarzı hikâye, seçilmiş olay ve kişiler üzerine kurulur. Olay, kişi, zaman ve mekân ilişkisi okuyucuda gerçeklik duygusu uyandırır. Merak unsuru hikâye boyunca devam eder ve genellikle beklenmedik bir sonla biter. Yazar, rastlantılardan kaçınır.

Fransız yazar Guy de Maupassant (Guy dö Mopasan) tarafından benimsenip yaygınlaştığı için bu çeşit hikâyelere Maupassant tarzı hikâye denir.

Türk edebiyatında da Ömer Seyfettin bu türün başarılı uygulayıcısıdır.

ÖMER SEYFETTİN
(1884-1920)

Ömer Seyfettin, 20. yüzyıl hikâyecilerimizdendir. 1884 yılında Gönen'de (Balıkesir) doğdu. Selanik'te çıkmakta olan *Genç Kalemler* dergisine katıldı.

Çeşitli makaleler ve öyküler yazdı. Balkan Savaşı başlayınca, Yanya kuşatmasında Yunanlılara esir düştü. Bir yıl sonra özgürlüğüne kavuştu. Askerlikten ayrılarak Kabataş Lisesinde öğretmenlik yaptı. 1920 yılında öldü.

Ömer Seyfettin, edebiyatımızın en ünlü hikâyecilerimizdendir. On yıl kadar süren kısa yazı hayatında 120'den fazla hikâye, iki roman ile makaleler yazdı.

Hikâyelerinin konularını günlük yaşamdaki olaylardan, çocukluk anılarından, tarihten ve folklordan aldı. Ulusal edebiyatın, ulusal bir dilden doğacağını savundu. Bunun sonucu olarak sade, süssüz, yalın bir dil kullandı. Bazı hikâyelerinde tatlı bir mizahi anlatım tarzı kullandı.

Ömer Seyfettin, hikâyelerinde hep olaya önem verdi. Betimlemelere ve ruh çözümlemelerine hiç girmedi.

Ömer Seyfettin'nin hikâyeleri çeşitli yayın evlerince değişik adlar altında kitaplaştırıldı. (hikâye) *Bomba, Yüksek Ökçeler, Harem, Falaka, Karışmış Ağaçlar*; (roman) *Efruz Bey, Yalnız Efe*.

2. ROMAN

Bu ünite de bir bölümünü okuyacağınız *Kıralık Konak* ve *Handan* adlı romanları temin edip tamamını okumaya çalışınız.

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

Annenizle, babanızla görüş ve anlayış bakımından farklı düşündüğünüz konular olduğunda nasıl davranırsınız? Bu farklılığın kaynağı sizce nedir?

KİRALIK KONAK

(II. Abdülhamit devri nazırlarından olan Naim Efendi geleneklere ve göreneklere bağlı olarak yetişen bir kişidir. Damadı Servet Bey tam bir Batı hayranı ve eğlenceye düşkün bir kişidir. Naim Efendi'nin torunları Cemil ile Seniha da eskiyi beğenmeyen, eğlence düşkünü kişilerdir. Bir gün Seniha, kardeşi Cemil'in arkadaşı Faik'e aşık olur, ancak evlenmeye karşı olduğu için her şeyi yüzüstü bırakıp bir süredir hayallerini kurduğu Avrupa'ya kaçır. Servet Bey kızının Avrupa'ya kaçış nedeni olarak Naim Efendi'yi görür. Karısıyla birlikte çoktandır özlemine çektiği modern bir apartman dairesine taşınır. Bir süre sonra Seniha, Avrupa'dan babasının evine döner.

Yalnız kalan Naim Efendi kız kardeşinin ısrarları sonucu konağı kiraya verir ve onun yanına çıkar. Ancak gelen kiracılar konağı eski ve bunaltıcı bulurlar.)

Aşağıdaki bölümde konağın kiralanması anlatılmaktadır.

Konağı kiraya verip hemşiresinin yanına taşınmak bahsi çıktığı günden beri, Naim Efendi'nin rahatı, huzuru büsbütün kaçtı. Selma Hanımefendi'nin kararı o kadar kati idi ki hiçbir mazeretle bunun önüne geçmek kabil olmuyordu. Naim Efendi:

—Burada doğmuşum, burada yaşamışım, ihtiyarlamışım! Nasıl bırakır giderim, diyordu.

Hemşiresi cevap veriyordu:

— Göreceksin, bu konaktan çıkar çıkmaz her şey öyle bir yoluna girecek ki! Bütün uğursuzluklar bu evden geliyor.

Naim Efendi konaktan çıkmamak için daha mühim sebepler buldu.

Dedi ki:

—Ben buradan çıktığım gün ölürüm. Kabil değil, dayanamam, ölürüm.

Selma Hanımefendi buna karşı şöyle cevap verdi:

—Burada, fareler, örümcekler ortasında yapayalnız öleceğine, benim yanımda, benim gözüm önünde ölürsün!

Biçare ihtiyar, bu çelikten irade karşısında ne yapacağını bilemedi, mukavemeti kırılmak üzere idi; birden hatırına bir hile geldi; sonuncu defa olarak büyük bir lando içinde kendisini almaya gelen hemşiresine dedi ki:

—Hemşire, birkaç zaman daha burada oturmaya mecbur olacağım zannedirdim. Binenaleyh ben düşündüm, taşındım. Bizim Hasan Ağa ile de uzun uzadıya görüştük. Nihayet şuna karar verdik: Evvela konağı el altından iyi bir fiyatla kiraya vereceğiz, sonra size taşınacağım.

Bu kuvvetli mantık ve bu maddi zaruret önünde her şeyden evvel tedbirli ve hesaplı bir kadın olan Selma Hanımefendi'nin iradesi kırılıverdi:

—Ha, bakınız, buna diyeceğim yok, buna akan sular durur, dedi, fakat çarçabuk bir kiracı bulmalı, çarçabuk.

Naim Efendi hemşiresini bu suretle, başından savdıktan sonra geniş bir nefes aldı; âdeta neşelendi; kapıdan Cenan Kalfa'ya seslendi:

—Bana Hasan Ağa'yı çağırınız!

Biraz sonra Hasan Ağa oda kapısının eşiğinde idi.

Selma Hanımefendi'nin biraderi dedi ki:

—Hasan, evladım Hasan! Bugünden itibaren, bu konak kiralıktır; fakat, senden rica ederim; kapıya müşteri geldikçe bir bahane ile savıver!

Naim Efendi'nin, müddeti hayatında bu, ilk yaptığı hile idi.

Fakat ne yazık ki bu hile ile her şey yoluna girmiş ve Naim Efendi, yakayı

tamamıyla sıyırmış olamadı. Selma Hanımefendi, bir şeye karar verir de sonuna vasil oluncaya kadar, hiç durur mu? Derhal, her önüne rast gelene Cihangir'deki konağın kiralık olduğunu söylemeye, adamlarını öteye beriye saldırmaya; bütün ev arayanlara orasını salık vermeye; devrin zenginlerine alttan alta haber göndermeye başladı.

Yakup Kadri KARAOSMANOĞLU
Kiralık Konak

SÖZCÜKLER

binaenaleyh	: Dolayısıyla.
hemşire	: Kız kardeş.
kabil olmak	: Mümkün, olanaklı.
kati	: Kesin.
müddeti hayat	: Hayat boyunca.
mukavemet	: Karşı koyma, direnme.
zaruret	: Gerekirim, zorunluluk.
sükun	: Sessizlik.

AÇIKLAMALAR

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun ilk romanı *Kiralık Konak*'ta kuşaklar arasındaki çatışma işlenmiştir. Duygu, düşünce ve yaşam biçimindeki anlayış farklılığı bir ailenin dağılmasına neden olmaktadır. Eserde; Batılılaşmayı yanlış anlayanların sorumsuz davranışları yerilmektedir.

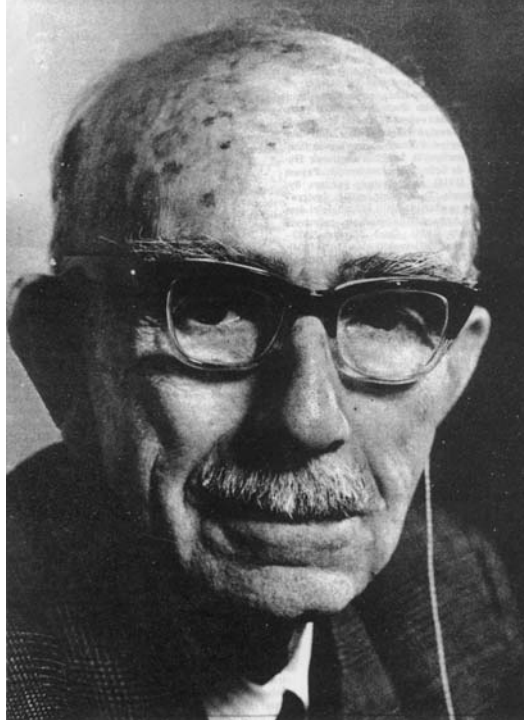
Yukarıda okuduğunuz parçada eski devri temsil eden Naim Efendi'nin konaktan ayrılmamak için verdiği mücadele ele alınmaktadır.

Kiralık Konak realist bir eserdir. Yazar ele aldığı konuyu işlerken arka planda da bir devrin tablosunu ortaya koymaktadır.

METİN ÜZERİNDE ÇALIŞMALAR

1. Romanın yazıldığı dönemin sosyal, siyasal ve kültürel hayatı metne nasıl yansımıştır?
2. Kişilerin olay içerisindeki işlevini ve özelliklerini söyleyiniz.
3. Olay nerede geçmektedir? Bu yerin özelliğini ve işlevini açıklayınız.
4. Naim Efendi ile eski konak arasında bir benzerlik var mı?
5. Metnin temasını bulunuz.
6. Olay kim tarafından anlatılmaktadır? Anlatıcının bakış açısını açıklayınız.
7. Metinde nasıl bir dil kullanılmıştır?
8. İncelediğiniz roman yazıldığı dönemi temsil etmekte midir? Nasıl?
9. Metni yorumlayınız.

YAKUP KADRI KARAOSMANOĞLU
(1889 - 1974)

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, 20. yüzyıl yazarlarımızdandır. 1889 yılında Kahire’de (Mısır) doğdu. Altı yaşında Manisa’ya ailesinin yanına geldi. İlk öğrenimini Manisa’da, orta öğrenimini İzmir Lisesinde tamamladı. Bir süre Mısır’da, Fransız okulunda okudu. Türkiye’ye dönünce Fecr-i Âtî Topluluğuna katıldı. *İkdam* gazetesinde (1916) makaleler ve öyküler yazdı. Millî Mücadele Döneminde (1918-1922) Atatürk’ün yanında yer aldı. Milletvekili seçildi. Arnavutluk, Çekoslovakya, İsviçre ve İran elçiliklerinde bulundu. 1974 yılında Ankara’da öldü.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, yazı hayatına Fecr-i Âtî Topluluğunda romantik, realist hikâyeler ve mensur şiirler yazarak başladı. Daha sonra deneme, makale, roman, anı türlerinde önemli eserler verdi. Özellikle Tanzimat’tan bu yana geçirdiğimiz siyasal ve sosyal olayları, kuşaklar arasındaki çatışmayı, sosyal değişimleri ve anlayış farklılıklarındaki bunalımları işledi. Düşünceye ve teze dayanan önemli romanlar yazdı. Her bir romanında bir dönemi ya da toplumsal olayları irdeledi.

Eserlerinden bazıları şunlardır: (hikâye) *Bir Senencam, Millî Savaş Hikâyeleri*; (roman) *Kiralık Konak, Nur Baba, Hüküm Gecesi, Sodom ve Gomore, Yaban, Ankara, Panorama (2 cilt)* ; (mensur şiir) *Okun Ucundan*; (hatıra) *Anamın Kitabı* (çocukluk anıları), *Politikada 45 Yıl, Zoraki Diplomat, Gençlik ve Edebiyat Hatıraları*.

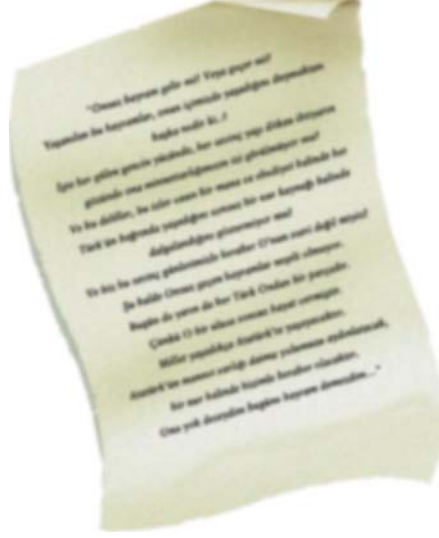

Yakup Kadri Karaosmanoğlu hangi konularda eserler yazmıştır. Önemli eserleri nelerdir?

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

Halide Edip Adivar romanlarında hangi konuları işlemiştir? Araştırınız.

HANDAN

(Handan'a ders vermiş olan ihtilalci Nazım onunla evlenmek istediğinde, maksat arkadaşlığı ile evlilik arasında bir münasebet kuramayan Handan onu reddeder ve içgüdülerine cevap veren Hüsnü Paşa ile evlenerek yurt dışına gider. Hüsnü Paşa kadından kadına dolaşır, ihtiyarlayıp işe yaramaz bir hâle gelince, Handan'a dönecektir. Handan yakınlarından Neriman'ın kocası Refik Cemal'i tanıyana kadar bu durumu kabullenmiş gibidir. Nazım'ın arkadaşı olan Refik arkadaşının intiharından sorumlu tuttuğu Handan'a karşı hiç de iyi bir duygu beslemez. Fakat onu yakından tanıdikça hayranlığı artar, iyi, basit bir kadın olan karısıyla yetinemez. Handan'ın dostluğuna, yakınlığına muhtaçtır. Handan geçirdiği bir hafıza kaybı sırasında, kardeşi kadar sevdiği Neriman'ın kocasına âşık olur, ona bütün bu hastalık süresince bakan Refik'in şefkatiyle iyileşir, fakat o zaman da işlediği günahı hatırlar, kendisini affedemez ve geçirdiği ikinci bir kriz onu öldürür.)

Roman aşağıdaki Refik Cemal'in Server'e yazdığı bir mektupla başlar.

REFİK CEMAL'DEN SERVER'E

1 Mart 1903

EVLENİYORUM Server, hem de kiminle olduğunu bilsen. Cemal Bey'in alafranga kızlarından biriyle! Unutamazsın değil mi Kuzguncuk Tepesi'ndeki büyük evin kızlarını? Senin bize hafta başında geldiğin zamanlar onların gezmeye gidişini görmek için bazen çıkardık. O sırayla kısa yeldirmeleri, serbest davranışları, hızlı İngilizceleriyle giden kızlar! Bilir misin, bunların sokakta İngilizce konuşmalarına ben karşı çıkardım da sen: «Kendi aralarında, ne var?» derdin. Komşuların mutaassıp omuz

silmeleriyle yeni dünya kızları dedikleri ve bütün alafranga deliliklerine karşın mahallede hiçbir gence dönüp bakmayan bu kızlara senin bir zaafın vardı. Kâfir, o zamandan beri kâfirliği seversin; şimdi artık Paris'te, kadınlar hakkında bütün bu sivri görüşlerini yaşayan canlı örnekleri gördükten sonra bütün bütün başkalaşmışsındır; «aferin talihli köpek» diyeceksin.

Fakat ben hâlâ biraz eskiye bağlıyım. Seçtiğim, aralarında en sakin ve sessiz! Cemal Bey'in baldızının kızı. Fakat onu da kendi çocuklarıyla beraber büyütüp aynı eğitimi verdiği için ona da mahalle «Cemal Bey'in kızı» diyor. Görücü giden halam bile karşı durmadı, hatta benim alafrangalığın aşırılığını sevmediğimi onlara anlatmış ve bunda Cemal Bey'in karısı Sâbire Hanım'ı kendisiyle aynı düşüncede bulmuştur. Kadın, Cemal Bey'in çocuklarına verdiği terbiyeden pek de memnun değil, fakat bunu şimdi evli ve bilmem nerede olan üvey kızının etkisine veriyor. Yeğenine gereken nasihatlerde bulunmuş. Cemal Bey resmimi nişanlanacağım kız Neriman'a bizzat göstermiş ve fikrini sormuş. Neriman hemen kabul etmiş. Bu benim korkak onurumu azıcık okşadı.

Bilirsin ki ben kadınlarca sevilecek tiplerden değilim. Bunu her vakit hissederim, önce onların en düşkününe bile korkak ve uzak bir saygı duyarım ve bu beni her türlü cesareten alıkoyar. Benim sessiz, durgun bir tavır altında utangaçlığımı, zaafımı onlar soğukluk ve direnme sayarlar. Bu serbest ve olgun kızlardan birinin beni beğenmesi kalbimde tuhaf bir sevinç uyandırdı. Cemal Bey'le, gittim, görüştüm. İltifat eden, nazik ve temiz yüzlü bir adam. Gözlerinde anlayan, katılan bir şefkat var ki bana onu hemen sevdirdi. O da benden çok memnun görünüyordu. Biraz mahalle, biraz halam, biraz da ben bu evlenmeyi yapıyoruz. Evvelsi gün nikâh oldu. Nikâhtan sonra nikâhlımı görmeye gittim.

Azıcık kalbim atıyordu. Uzaktan gördüğüm sarışın, pembe genç kızla birdenbire bu kadar mahrem ve kutsal bir ilişki kurmak, bu o kadar garip, güzel, fakat ürkütücü bir histi.

Beni büyük salonda kabul ettiler, iyice bir salon. Fakat halam gibi sandalyeleri asker usulü, muntazaman, duvarlarına dizmek âdetinde bir kadın varlığı seziliyor. Yalnız salonun ortasına doğru üzerinde küçük palmyeli, halı örtülü bir masa ve yanında yumuşak, koyu, öteye beriye atılmış birkaç yastık, bir koltuk. Hemen oradan bir kadının nazik ve tembel varlığı yeni çekilmiş gibi.

Cemal Bey redingotuyla ayakta, yanında Sâbire Hanım ve iki kızları beni kabul ettiler. Bu kadınlara ancak göz ucuyla bakabildim. Şehper denilen genç kız ince, beyaz yüzlü, siyah, pek siyah gözlü bir genç kız; dudaklarında alaya benzer bir kıvrım var. Saffet; solgun, mavi gözlü, beyaz tenli, açık sarı saçlı şişmanca bir genç hanım. Sâbire Hanım da dehşetli bir Türk hanımı, çocuklarını, kocasını, evini amansız ağız kalabalığıyla kullanan bir Türk hanımı! Cemal Bey'in arasına lakırdı söylerken ona yan şefkatli, yan korkak bir yan bakışı var. Sonunda nikâhlım geldi. Beyazlar içinde, beyaz bir melek; temiz ela gözleri, hemen kalbime girdi. Birdenbire sessiz ve şefkatli bir

hayal, bir cennet hayali gibi gözümün önünden geçti. Cemal Bey genç kızın biraz büyücek, kalınca parmaklı, beyaz ellerini elime verirken ruhumda bir yemin o genç kızın, yalnız o genç kızın olacağını tekrar etti.

Mutluyum; o dakikadan beri biraz dalgın fakat korkusuzluk duyuyorum. Server! Ruhumda nasıl iyi olmak kabiliyetleri uyanıyor, bilsen!

Yemeye kadar biraz resmî idik; ailece oturduk. Cemal Bey odanın ortasındaki boş koltuğa bakarak sahibini tanıtır gibi:

— Ah Handan, bugün Handan olmalıydı, dedi. Ve o Handan derken Neriman'ın temiz gözlerinde ıslak, derin bir şefkat, bir istek uçuyor, hemen kalbindeki en büyük hazineye beni ortak ettirmek isteyerek böyle bir hazinesi olduğundan böbürlenmiş, gözlerimin içine bakarak:

— Size Handan'ımızı tanıttacağız, diyordu.

Yalnız bu gösteriye üvey annesi pek o kadar özlemle katılmıyordu. Handan'dan söz ederken Neriman'a bakmadan gözlerinin içinde derin bir kırgınlık uyanıyordu. Yemeye doğru resmîliğimizi bozan yine Handan lakırdısı oldu. O, kurumaz, bitmez bir kaynağa benziyor. Cemal Bey, Handan'ın ta küçüklüğünden beri üstünlüklerinden, hikâyelerinden, Neriman onun kabiliyetlerinden ve güzelliğinden söz ediyordu. Her şeyi sessizce dinleyen Sâbire Hanım, yalnız lakırdı güzelliğine gelince dayanamayarak:

— İnanmayınız Refik Bey. Handan her şey olabilir, akıllı bir kızdır, fakat güzel değildir, diyordu.

Ben de bu son şeye inanıyorum. Halam da onun güzel olmadığını söylemişti. Herhâlde ilgi uyandırıcı bir kadın olacak.

O gün ayrılırken Cemal Bey, cuma ve pazar günleri nikâhlımı görmeye gelebileceğimi söyledi. Şimdi fasılasız cuma ve pazar gidiyorum. Ne kadar, ne kadar mutluyum Server. Artık bana kadınlarda işkence, kadınlarda ateş, kadınlarda gözyaşı olacağını söyleme! Eğer öyle kadın varsa ben o kadını sevmeyeceğim. Neriman, bütün kadınlığı, sevgi ve mutluluğu temsil eden Neriman dinlenme ve sessizlik veriyor ve hep verecek! Benim için de başka kadın ve aşk olmayacak.

Dün cuma idi; gittiğim zaman küçük hanımların bahçede olduklarını söylediler. Biraz yürüdüm. Evin arkasında bir düzlük, o düzlükte tenis kortu vardı. Üç genç kız beyaz kısa elbiseleriyle, başörtüleriyle birbirlerine toplarını fırlatıp duruyorlardı. Neriman beni görünce bütün açık ve sevgili yüzünden okunan bir mutlulukla koşarak geldi.

— Tenis oynar mısınız, dedi.

Oynamadığımı anlayınca azıcık hayal kırıklığına benzer bir şeyle elindeki topu, raketi bıraktı. Gittik bir ağacın altına oturduk. Bilmem her İngiliz deliliğini yapmadığımı duyunca bu çocuğun yüzünden bu gölge uçacak mı? Bununla beraber bu gölge çabuk geçti. Yerine güven ve mutluluk ve bana haber vermek istediği bir şeyin sevinciyle yanan gözler...

— Handan'dan mektup aldım, dedi.

Benim dalgınca bir “ya” dememe karşı gözleri bütün bütün bulutlandı;

— Refik Bey, siz Handan'ı sevmiyor musunuz?

— Sevdiğimi mi istiyorsun?

— Evet.

— Niçin?

— Çünkü ben severim de onun için. Hem görersen mutlak, mutlak seversin, onu herkes sever.

— Gerçi senin sevmen bir sebep olabilir ama herkesin sevmesi değil. Ben herkesin sevdiğini hiç de sevmem, Neriman. Mutlak kendini beğenmiş olacak. Hem böyle, bu kadının üstünlükleri nedir, yavrum?

— Hiç de kendini beğenmiş değildir. Üstünlükleri mi? Ne bileyim ben! Eğer bundan beş vakit namazım, her sene orucunu kaçırmaz demek istersen pek değildir. İki de birde camilere gittiği de var ya. Fakat iyidir, yok, yok, hem de fenadır, her şeydir, ne bileyim ben!

— Ne kadar seviyorsun Neriman? Her hâlde senin kadar güzel değildir, hem de yaşlı olacak!

Neriman kendi yüzünün Handan'dan güzel olması kanısında olduğumu tuhaf bulmuş gibi güldü, güldü.

— Evet, benden üç yaş büyük. Yirmi üç yaşında.

— Ya güzelliği?

— Onu ben de bilmem.

— Fotoğrafı yok mu?

— Hiç kendine benzemez.

— Tarif et.

— Dur bakayım: Birçok kızılıtlı, açıklı, koyulu acayip saçları vardır. Saçlarım iyi düzeltir. Saçlarının renginde büyük büyük gözleri vardır.

— Yüzünün başka yerleri?

— Handan'ın yüzünde insan sade gözleriyle saçlarını görür, başka yerlerini düşünemez bile.

— Endamı, vücudu?

— Güzeldir.

— Boylu? Etli?

— Yok, yok, ne tuhafısınız! Orta, ince fakat birçok kıvrılma, hat ve güzel kımlıdanış!

— Ben seni sade bir kız sanırdım. Meğer nasıl sanatkâr ruhun varmış. Çirkin yeğenlere güzellik veriyorsun.

Haydi beni de tarif et!

— Susuyorsun. Ne düşünüyorsun?

Bir gün Handan seni tarif ettiydi, onu düşünüyorum.

— Handan beni ne biliyor?

— Bir gün onunla sizin kapının önünden geçiyorduk. Kapınızın sarmaşıkları altında başınız açık, birisini bekliyordunuz. Karşıdan gelen sarışın, ince birine gülümsediniz (Bu sensin Server). Handan bana o vakit: Ne güzel bir yüz, dedi. Esmer, zengin, sıcak akşamlara benziyor. Fakat yüzünün aşağı kısmı biraz anlamsız ve çizgisiz, otuzundan sonra çok şişman olacak gibi!

— O kadar mı?

— O kadar.

— Demek Handan kız olsaydı onu da alabilecektiğim!

Neriman pek parlak bir şakaymış gibi yine güldü, güldü. Azıcık kızdım:

— Ne gülüyorsun, senin beğendiğini Handan beğenmez mi?

— Belki, fakat sizi beğenmez.

— Siz deme Neriman'cığım. Niçin? Söyle!

— Ne bileyim ben, siz, şey... Sen onun beğendiği tipten değilsin. Yanındaki sarışın olsa neyse. Handan sarışınlardan hoşlanır.

Görüyorsun ya Server, sana bu mucize, bu bir tane Handan'ın zaafı olacakmış. Hâlbuki biz bu kızların yüzüne bile bakamayarak nasıl kızarır, utanırdık.

— Handan'ın kocası sarışın mı?

— Hiç değil, fakat o başka!

Handan'ın kocası daima Neriman'da, bütün ailede bir bulut yapıyor. Anlıyorum ki ya sevişmiyorlar yahut aile uyuşmuyor.

— Neriman, söyle, beni mi, Handan'ı mı çok seversin?

— İkinizi de.

— Birimizi biraz fazla?

— Hayır, dedi ve açık, temiz yüzündeki Handan'a verilen derin İlişkiyle ben de yetinecektim, işte bu biraz zor. Belinden tutup çektim:

— Beni nasıl sevdiğini ve nasıl seveceğini söyle, dedim. Biraz düşündü. Ne düşündüğünü sordum:

— Aşkın Amentüsünü düşünüyorum.

— Bu nedir ve hangi olağanüstü yazarın?

— Handan'ın,

Sonra Rumeli'nin yeşil ve koyu dağları arkasından son kızılığıyla giden güneşe bakarak bütün akşamın derin içtenliğini içmiş gibi taze sesinde bir aşk vakarıyla söyledi:

.....

İşte azizim Server, hayatımın en güzel ve sağlam bir vaatle başladığını gör. Gözlerinden öperim.

Refik Cemal

Halide Edip ADIVAR
Handan

AÇIKLAMALAR

Yukarıda okuduğunuz mektup, Halide Edip Adıvar'ın *Handan* adlı romanından alınmıştır. Roman, bu mektup ile başlamaktadır. *Handan*, yazarın Millî Edebiyat Döneminde yazdığı bir romandır.

Halide Edip Adıvar'ın ilk eserleri arasında yer alan *Handan* romanının konusu, iyi bir şekilde yetiştirilmiş olmasına rağmen, bu geliştirilmiş yapıyı kullanacağı sosyal ortamı bulamayan Handan'ın mutsuz evliliğidir.

METİN ÜZERİNDE ÇALIŞMALAR

1. Romanın yazıldığı dönemin sosyal, siyasal ve kültürel hayatı metne nasıl yansımıştır?
2. Kişilerin olay içerisindeki işlevini ve özelliklerini söyleyiniz.
3. Metnin temasını bulunuz.
4. Olay kim tarafından anlatılmaktadır? Anlatıcının bakış açısını açıklayınız.
5. Metinde nasıl bir dil kullanılmıştır?
6. İncelediğiniz roman yazıldığı dönemi temsil etmekte midir? Nasıl?
7. Metni yorumlayınız.

HALİDE EDİP ADIVAR
(1884 - 1964)

Halide Edip Adıvar, Millî Edebiyat ve Cumhuriyet Dönemi yazarlarımızdandır. 1884 yılında İstanbul'da doğdu. Üsküdar Amerikan Kız Kolejini bitirdi. Bir yandan da özel dersler aldı. Öğretmenlik ve müfettişlik yaptı. Kurtuluş Savaşı yıllarında (1918-1922) Anadolu'ya geçerek Millî Mücadele hareketine katıldı. Onbaşı ve çavuş rütbeleriyle ordu hizmetinde bulundu. Cumhuriyetin ilanından sonra eşi Dr. Adnan Adıvar ile birlikte yurt dışında Fransa, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nde kaldı. 1939 yılında yurda döndü. İstanbul Üniversitesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümüne profesör oldu. Bir ara milletvekilliği de yapan Halide Edip, 1964 yılında öldü.

Halide Edip Adıvar; hikâye, roman ve anı türlerinde eserler verdi. İlk aşk teması üzerinde durdu; bireysel tutkuları, kadın psikolojisini ve duyarlılığını işledi. Kurtuluş Savaşı yıllarında kendini ulusal temalara vererek ülkenin kurtuluşuna ilişkin konuları işledi. O günlerin coşkusu ve heyecanını yansıttı. Halide Edip, sanat hayatının son dönemlerinde yurt ve toplum hayatını, gelenekleri ve görenekleri ele aldı.

Eserlerinden bazıları şunlardır: (hikâye) *Dağa Çıkan Kurt*; (roman) *Handan*, *Kalp Ağrısı*, *Ateşten Gömlek*, *Vurun Kahpeye*, *Sinekli Bakkal*, *Sonsuz Panayır*; (hatıra) *Mor Salkımlı Ev*, *Türkün Ateşle İmtihani*.

Daha önceki ünite de incelediğiniz Servet-i Fünûn Dönemi romanlarından birini seçiniz. Bu romanı incelediğiniz Millî Edebiyat Dönemine ait romanlardan biriyle karşılaştırınız. Aralarındaki benzer ve farklı yönleri belirleyip maddeler hâlinde yazılı olarak sıralayınız.

B. GÖSTERMEYE BAĞLI EDEBÎ METİNLER

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

Reşat Nuri Güntekin'in hangi eserlerini okudunuz? Bu eserlerin konularını hatırlamaya çalışınız.

HANÇER

(Hikmet, bir yandan anlaşılamanın ve yalnızlığın verdiği bunalım içinde çarpınırken öte yandan buna, erkek çocuğunun olmayışı gibi bir sorun daha eklenir. Çocuğu olmadığı için kocasının annesi ve babası tarafından aşağılanan genç kadın, ayrılmaya zorlanır. Yazar, bu sırada onun karşısına, kendisini sevip anlayabilecek bir erkek çıkarır. Genç kadın, uzun süre kocasını aldatmamak için direnir. Ne var ki evdekiler onu, sanki bu işe zorlayarak çocuğu olması için kendisine belli bir süre tanurlar. Bu sürenin verilmesi, genç kadının sevdiği gençten bir çocuğu olmasına yol açar. Aile, çocuğun başkasından olduğunu anladığı hâlde erkek olduğu için kabullenir. Bu arada savaş söylentileri de yayılmaktadır.)

...

ÜÇÜNCÜ PERDE

(ON AY SONRA)

(Çanakkale'deki konakta bir salon. İyice döşenmiş... Perdeleri Boğaz rüzgârıyla sallanan pencerelerden Hamidiye Kalesi görünür.)

BİRİNCİ SAHNE (Kadriye — Hikmet)

(Ana-kız bir küçük kanapede... Hikmet hemen hemen annesinin kucağında, kolları boynunda, önlerinde ayaklı ve tül örtülü bir beşik)

KADRIYE

-Niçin o kadar dikkatli bakıyorsun gözüme Hikmet?

HİKMET

-Güleceksin anne... Ben senin gözlerini daha açık sanıyordum... Hemen hemen siyah onlar...

KADRIYE

-(Gülerek) Belki özlemden öyle olmuştur. (Fiskeyle yanağına vurarak) Deli kız.. (Silkinerek) Fakat biliyor musun Hikmet?.. Biz kaynananı yeni baştan kuşkulandıracağız... Ben İstanbul'dan geleli beş saat oldu. Hemen dört buçuğunu böyle kucak kucağa geçirdik..

HİKMET

-(Göğüs geçirerek) On aylık ayrılıktan sonra çok mu? İhanet anne... (Saflıkla) Bak anne birbirine yapışık kardeşler varmış... Ne olur öyle ana-kızlar da olsaydı.

KADRIYE

-Daha çok acı çekerdik... Çünkü yine ayırırlardı bizi... Gerçekten Hikmet kaynananı fazla yalnız bırakıyoruz... Kim bilir yine neler söyleyecek?..

HİKMET

-(Sevinçle) Geçti o günler anne... Çoktan geçti. (Beşikten çocuğun küçük elini arayıp bularak) Bu küçücük el neler yaptı bu evde biliyor musun?.. Hacı Ali Bey'in gelini olmak bir imtiyaz değildi... Ama Sarıhatiboğullarının şehzadesinin annesi... Büyük şey...

KADRIYE

-(Gülerek) Hemen hemen bir valide sultan desene...

HİKMET

-Onun gibi bir şey. (Bir çocuk sevinciyle) Görmeliydin anne! Gebe olduğumu anladıktan sonra bana verdikleri önemi... Pervane gibi çevremde döndüler. Parça parça oldular bana.. Yalnız Emine Hanım'la kızı sevinmedi. Çünkü Nezihe'yi benim üstüme Selâhattin'e vermeyi kurmuşlardı.

KADRIYE

-Buna inanmam Hikmet... İnsan kızını ortak üstüne nasıl verir?

HİKMET

-Sen bu insanları anlamadın anne... Onlar ortak üstüne kız vermeyi başarı sayarlar... -

Ya... Emine Hanım var gücünü büyüye verdi... Ha biliyor musun?.. Senin üstüne aldığın büyüü de meğer o yapmış... Sonradan meydana çıktı... Ne diyordum... Öyle büyü yaptılar ki her yastığın altından bir muska çıkmaya, minderlerin altları şişeler, yağlı kaşıklarla dolmaya başladı... Sonunda onlar da işi anladılar... (Kahkahayla gülerek) Emine Hanım, Lapseki'ye öyle bir dönüş döndü ki...

KADRİYE

-Ne insanlar, ne insanlar Ya Rabbi... Peki Necini ne oldu?..

HİKMET

-(Biraz üzüntülü) Senin gittiğinin üçüncü günü Kösedere'deki çiftliğine döndü.

KADRİYE

-Sebep?

HİKMET

-(Çekimser) Bilmem ki... Sanırım işleri... Anlaşılmaz çocuk... (Sözü çabucak değiştirerek) Artık ayrılmayacağız değil mi anne?

KADRİYE

-Nasıl olur kızım?

HİKMET

-(Beşiği göstererek) Gayet tabii... Şehzademiz büyük valide sultana izin verir mi?.. Gün şehzademizin şimdi... Sen de bir onur yarası için beni yeniden ağlatmazsın...

KADRİYE

-(Çekimser) Bilmem ki... Hem ağabeyim ne der?

HİKMET

-Ben paşa dayımı kandırırım... Bu sabah paşa dayım da seninle birlikte ansızın gelince öyle şaşırdım ki. Neden gerekti bu anne? Sen bilirsin mutlaka?

KADRİYE

-Kızım sanırım “harbi umumiye”ye biz de girecekmişiz... Çanakkale çok nazik yer.. Bilirsin ya... Kayınbabanın o şirket işleri bunun için çok fena gidiyormuş... Paşa dayımı yeniden önemli bir iş için orduya aldılar... Dayımın şimdi kayınbaban için önemli bir düşüncesi var. Malum ya artık Sarıhatiboğullarının yararı demek (Beşiği göstererek). Kendi yeğenin yararı demek... Şu bahçe gibi yeşil kalelerin belki pek yakından ateşler, dumanlar içinde kalacağımı düşündükçe öyle içim mahzun oluyor ki...

İKİNCİ SAHNE
(Öncekiler — Şerife)

ŞERİFE

-E hanımlar. Bu ne muhabbet. Artık kıskanıyorum vallahi. (Şakadan takılarak) Sabahtan beri kızımı kapadın hanım. Sen nasıl anasıysan ben de anasıyım öyle...

KADRIYE

-Tabii efendim...

ŞERİFE

-Şükür burada derdimi anlatacak birini buldum... Hanım... İnsan torununu kendi kızından çok sever diyordum da inanmıyorlar... Hele öyle değil mi?

KADRIYE

-(Gülerek) Doğrusu birdenbire bir şey söyleyemeyeceğim. (Hikmet'i göstererek) Hele büyük bebeğin özlemini biraz daha gidereyim de...

ŞERİFE

-O da doğru ya. (Beşiğin tülünü açarak) Hele maskaraya... Hele maskaraya... Kurban olsunlar sana... A vallahi gülüyor... Kaş, göz, burun tıpkı babası,.. Büyüsün de bir sünnet düğünü yapayım ki... Attan inerken büyük babana hangi bağları bağışlattıracağını... Haniymiş oğlum haniymiş?.. Ayol adı da yok ki adını söyleyeyim...

KADRIYE

-Niçin? Daha ad koymadınız mı?

ŞERİFE

-Bizim ailede bir gelenek vardır... Oğlan doğduğu zaman adını ailenin en yaşlı erkeği koyar. Şimdi en yaşlımız Seddülbahir'deki Hacı Yasin Efendi... Tam yüz sekiz yaşında... Bugün o gelecek, ailenin bir de eski hançeri vardır... Vallahi iki yüz senelik mi üç yüz senelik mi nedir?.. Gelenek, ad konulduğu gün o uğurlu ve kutsal hançer de çocuğun beline takılır... Hani sanki ailenin mirasçısı budur gibilerde... Hadi hanımcığım erkekler yemekten kalktılar... Şimdi de biz gidiyoruz... Çocuğun yanına Dilber'i göndeririz.

HİKMET

-Yok, yok... Birlikte alırız.

(Soldan çıkarlar.)

ÜÇÜNCÜ SAHNE

(Hacı Ali gecelik entarisiyle, göğüs bağı açık. Hafız Râşit, Abraham)

HACI ALİ

-Hele neyse burası esiyor... Ne sıcak bugün?..

ABRAHAM

-Cehennem gibi. (Üçü de otururlar... Dilber başörtüsüyle Hacı Ali'nin nargilesini getirir.)

HACI ALİ

-İşler böyle cümcenabet gitmeseydi ne âlâ şimdi Saracık'da yan gelir otururduk.

ABRAHAM

-Küfür küfür eser şimdi orası...

HACI ALİ

-(Pencereden Boğaz'ı seyrederek nargilesini çekiştirdikten sonra) Söylesene be Hafız... Nedir, suratın niye bir karış?

HAFIZ RÂŞİT

-Duruma canım sıkılıyor beyefendi... Ne yaparız bu savaş çıkarsa?

HACI ALİ

-Ulan sana ne be? Dünya yansa içinde kuru bir hasırın yok.

HAFIZ RÂŞİT

-Daha yavuz dedin ya bey... Yeryüzünde hasırın olmayan herif bu patırtıda yüreğini nasıl serin tutar?.. Ham çenemi bıçak açmıyor...

ABRAHAM

-Hâfız'ın çenesini açacak bıçak baklavadan olmalı... Baklavadan, börekten...

HACI ALİ

-Ulan Abraham... Olur maskara değilsin be... Sen doktor değil hokkabazcı olmalıymışsın ya... Bazı öyle bir laf bulursun ki... Gerçekten Hafız, âdet olmalıydı da savaşta silahlar hamurdan, tatlıdan filan olmalıydı.. Bak sen çıkan fedailere... Hafız en başta... Hah hah hah ha... Ulan binin yarısı beş yüz... Korkma Hafız.

HAFIZ RÂŞİT

-Korktuğumdan değil ya... Hani sanki..,

HACI ALİ

-Korkmuyorsun ama yüreğin tıprıyor... Dinle şunu be Abraham... Ama onu kim dinlesin ya... Serde Yahudilik var... Sen büsbütün sıfırı tüketmişsindir ya...

ABRAHAM

-Deme be beyim bunu bana?

HACI ALİ

-Gevezelik ediyorum Abraham... Can sıkıntısı... Hani laf olsun diye... Az değirmen mi dönüyor kafamda? İflas ediyoruz. Meşhur atasözüdür. «Paraya doymayanı toprak doyurur.» derler. Çoluk çocuk ağzına baktık... Şirket mirket diye başımızdan büyük haltlar yedik. Her gün İstanbul'dan çeşit çeşit telgraflar geliyor... Benim sarraflık işlerine aklım ermez... Oğlum benden sersem... Herifler öyle bir kazık atıyorlar ki bize... Bak Hafız birisi geliyor, paşa olmasın.

HAFIZ RÂŞİT

-Yok... Selâhattin Bey...

Reşat Nuri GÜNTEKİN
Reşat Nuri GÜNTEKİN
Olca ÖNERTOY

METİN ÜZERİNDE ÇALIŞMALAR

1. Millî Edebiyat Dönemi sosyal, siyasal ve kültürel hayatı metne nasıl yansıtmıştır?
2. Kişilerin olay içerisindeki işlevini ve özelliklerini söyleyiniz.
3. Metnin temasını bulunuz.
4. Metinde kullanılan dilin özelliklerini açıklayınız.
5. Metni yorumlayınız.
6. Metin hakkındaki duygu ve düşüncelerinizi ifade ediniz.

AÇIKLAMALAR

Hançer (1920), Reşat Nuri Güntekin'in Millî Edebiyat Döneminde yazdığı tiyatro eseridir. *Hançer*'de farklı çevrelerde büyümüş iki gencin evlilikleri ve bu evlilikte kadının mutsuzluğu ve bir bebeğin hayatındaki önemi anlatılmaktadır.

Yazar, tiyatrosunda farklı çevrelerde yetişmiş iki insanın evlenmesinin getirdiği sorunları dile getirirken, ailede bir erkek çocuğun olması zorunluluğu saplantısına da yer vermiştir.

REŞAT NURİ GÜNTEKİN
(1889-1956)

XX. yy. roman, hikâye ve oyun yazarlarındandır. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesini bitirdi (1912). Bursa'da başladığı (1913) öğretmenlik hayatına, çeşitli okullarda devam etti. Millî Eğitim müfettişliği, (1931), Çanakkale milletvekili (1933-1943), Paris Kültür Ataşeliği yaptı. Emekli (1954) oldu, kanser tedavisi için gittiği Londra'da öldü.

Yazı hayatına Birinci Dünya Savaşı sonlarında (1917) başlayan, ilk eseri de Eski Ahbab (uzun hikâye) 1917'de basılan Reşat Nuri, 1918'de tiyatro eleştiri ve araştırmaları yayımlarken bir yandan da hikâyeler (*Şair* dergisi, 1918/19; *Nedim* dergisi, 1919; *Büyük Mecmua*, 1919) yazıyordu. *Çalığışu*'nun *Vakit* gazetesinde tefrikasıyla (1922) geniş bir ün kazandı.

Reşat Nuri'nin hemen bütün romanlarında dekor olarak taşra kasaba ve şehirleri çevre; tip, çeşitli problem ve görüşleriyle Anadolu atmosferi görülür. Romanlarında hissi ve sosyal konuları işleyen yazar, küçük hikâyelerinde bunların yanına mizahı da ekledi. Yazdığı, çevirdiği, kitap biçimine girmiş veya dergi, gazete sayfalarında, tiyatro repertuarlarında kalmış eserlerinin toplamı yüzü bulur. Basılmadan kalmış oyunlarının sayısı roman ve hikâye kitaplarının sayısını da aşar.

Eserlerinden bazıları şunlardır: (roman) *Çalığışu*, *Dudaktan Kalbe*, *Yeşil Gece*, *Acımak*, *Yaprak Dökümü*; (hikâye) *Tanrı Misafiri*, *Sönmüş Yıldızlar*; (gezi) *Anadolu Notları*; (tiyatro) *Hançer*, *Balıkesir Muhasebecisi*, *Tanrıdaki Ziyafeti*.

2. MİLLÎ EDEBİYAT DÖNEMİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

Ünite boyunca Millî Edebiyatı Dönemine ait öğretici metinler, coşku ve heyecanı dile getiren metinler (şiir) ve olay çevresinde oluşan edebî metinlerden farklı örnekler incelediniz ve çeşitli bilgiler edindiniz. Bu örneklerden ve bilgilerden de yararlanarak Millî Edebiyat Döneminin genel özellikleri hakkında tahminlerde bulununuz.

Millî Edebiyat Döneminin Genel Özellikleri

1. Dilde sadelik esastır.
2. Konuşma dilinin şiire yerleşmesi gerekliliğini vurgulamışlardır.
3. Millî kaynaklara yönelinmiş, halkın sorunları dile getirilmiştir.
4. Hece ölçüsü kullanılmıştır.
5. Halk edebiyatı nazım biçimleri tercih edilmiştir.
6. Olay çevresinde gelişen edebî metinlerde sosyal konular işlenmiş, konuşma dili kullanılmış, anlatımda gereksiz süs ve sanattan uzaklaşmıştır.
7. Hikâye ve romanlarda olayların geçtiği yerler İstanbul'dan Anadolu'ya taşınmıştır.
8. Ulusal kaynaklardan yararlanarak ulusal bir edebiyat oluşturmaya çalışmışlardır.

Millî Edebiyat Döneminin Servet-i Fünûn ve Fecr-i Âtî edebiyatlarından ayrılan yönlerini maddeler hâlinde yazılı olarak sıralayınız.

ÖZET

19. yüzyıl sonu 20. yüzyıl başlarında Batıcılık, Osmanlıcılık, İslamcılık ve Türkçülük hareketleri siyasi, sosyal ve düşünce hayatında önemli bir yer tutar.

1908 İkinci Meşrutiyet'ten sonra, Türk aydınları arasında milliyetçilik düşüncesi giderek yayılmaya başlar. *Genç Kalemler*, *Türk Yurdu*, *Yeni Mecmua*... gibi dergilerde “Türkçülük” bir akım olarak dil ve edebiyatta ön plana çıkar. Millî bir devlet oluşturmak ve milletleşmek hedeflenir. Ulus devleti oluşturmak için çaba gösterilir.

Mehmet Emin Yurdakul'un şiirlerinde dil ve ölçüyle başlayan Millî Edebiyat, Ziya Gökalp ve Ömer Seyfettin gibi yazarlarla geliştirilmiştir. Millî edebiyat anlayışını benimseyen sanatçılar, edebiyatta millî temalara, toplum ve yurt sorunlarına eğilme gerekliliğini, şiirde hece ölçüsü kullanılmasını, bütün eserlerde yalın Türkçe ile yazmayı savunmuş ve Türkçülük hareketi çevresinde bu ilkeleri uygulamaya çalışmışlardır.

1911'de Selanik'te çıkan *Genç Kalemler* dergisiyle Millî Edebiyat Dönemi başlamıştır. Bu dönemin öncüleri: Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin ve Ali Canip Yöntem'dir.

Millî Edebiyat Dönemindeki şairler kendi aralarında farklılık gösterirler. Sade dil ve hece ölçüsüyle şiir yazarlar, saf (öz) şiir anlayışını benimseyenler ve halkın yaşayış tarzını ve değerlerini anlatan manzumeler yazarlar olarak gruplandırmak mümkündür.

Mehmet Emin Yurdakul, Ziya Gökalp, Enis Behiç Koryürek, Halit Fahri Ozansoy, Orhan Seyfi Orhon, Faruk Nafiz Çamlıbel, Mehmet Âkif Ersoy, Yahya Kemal, Ahmet Haşim bu dönemin başlıca şairleridir.

Ömer Seyfettin, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Halide Edip Adıvar... olay çevresinde gelişen edebî metinlerde önemli eserler kaleme almışlardır.

Mehmet Fuat Köprülü de edebiyat tarihi alanında çalışma yapan önemli bir isimdir.

TEST II

1. Aşağıdakilerden hangisi Millî Edebiyat Döneminin özelliklerinden **değildir**?
 - A. Millî kaynaklara yönelinerek millî bir edebiyat oluşturmak amaçlanmıştır.
 - B. Edebiyat ve eleştiri alanında önemli çalışmalar yapılmıştır.
 - C. Dilde sadeliğe önem verilmiş, aruz ölçüsüyle şiirler yazılmıştır.
 - D. Halk edebiyatı nazım biçimleri tercih edilmiştir.
2. Millî Edebiyat Döneminin asıl yayın organı olan dergi aşağıdakilerden hangisidir?
 - A. Servet-i Fünûn
 - B. Türk Yurdu
 - C. Genç Kalemler
 - D. Yeni Mecmua
3. Cumhuriyet Döneminde de romanlar yazmaya devam eden Millî Edebiyat Dönemi sanatçıları aşağıdaki seçeneklerin hangisinde verilmiştir?
 - A. Yakup Kadri Karaosmanoğlu-Halide Edip Adıvar
 - B. Halide Edip Adıvar-Halit Ziya Uşaklıgil
 - C. Yakup Kadri Karaosmanoğlu-Mehmet Rauf
 - D. Reşat Nuri Güntekin-Fuat Köprülü
4. Aşağıdaki seçeneklerde yer alan özelliklerden hangisi, Ömer Seyfettin için **söylenemez**?
 - A. “Yeni Lisan” görüşünü ortaya atarak dil sorununa yöneldi.
 - B. Türk hikâyeciliğinin önde gelen isimlerindedir.
 - C. Dil ve edebiyatta ulusal bilincin yerleşmesine katkıda bulundu.
 - D. Millî Edebiyat Dönemine sonradan katıldı.
5. Yahya Kemal Beyatlı, şiirlerinde aşağıdaki seçeneklerde verilen temalardan hangisini **işlemez**?
 - A. özgürlük mücadelesi
 - B. Türk tarihi
 - C. sonsuzluk
 - D. ölüm

6. Aşağıdaki seçeneklerde verilen romanlardan hangisi Halide Edip Adıvar'ın **değildir**?
- A. Ateşten Gömlek
B. Vurun Kahpeye
C. Yaban
D. Sinekli Bakkal
7. Sade bir dille yazdığı hikâyelerde olaya önem verdi. On yıllık yazı yaşamında yüz yirmiden fazla hikâye yazdı. Kaşığı, Efruz Bey, Yüksek Ökçeler eserinden bazılarıdır.

Yukarıda tanıtılan yazarımız kimdir?

- A. Yakup Kadri Karaosmanoğlu
B. Ömer Seyfettin
C. Halide Edip Adıvar
D. Reşat Nuri Güntekin
8. Aruzu halkın konuşma diline başarıyla uyguladı. Şiirlerini “Hayal ile yoktur benim alışverişim, her ne söylemişsem görüp de söylemişim.” anlayışı içinde yazdı. Yedi kitaptan oluşan şiirlerini *Safahat* adı altında topladı.

Yukarıda tanıtılan şair kimdir?

- A. Mehmet Âkif Ersoy
B. Mehmet Emin Yurdakul
C. Ziya Gökalp
D. Yahya Kemal Beyatlı
9. Fransız sembolist şairlerden etkilendi. Şiirlerinde kapalılığa önem verdi. Kapalılığı sağlamak için mecazlardan, istiarelerden ve benzetmelerden yararlandı. Sararan yapraklar, akşam, akşamın hüznü, sonbahar gibi konuları şiirlerinde ele aldı.

Yukarıda tanıtılan şair kimdir?

- A. Yahya Kemal Beyatlı
B. Ziya Gökalp
C. Mehmet Âkif Ersoy
D. Ahmet Haşim

10. Aşağıdakilerden hangisinde şair- eser eşlemede yanlışlık yapılmıştır?

- A. Ziya Gökalp : Türkçülüğün Esasları
- B. Ahmet Haşim: Piyale
- C. Yahya Kemal: Göl Saatleri
- D. Mehmet Emin: Türk Sazı

11. “Güzel dil Türkçe bize
Başka dil gece bize
İstanbul konuşması
En saf en ince bize”

Ziya Gökalp

Yukarıdaki dördlülle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A. Türkçemiz güzel bir dildir.
- B. Yabancı diller gece kadar karanlıktır.
- C. İstanbul konuşmasını benimsemeliyiz.
- D. Başka dilleri de öğrenmemiz gerekir.

12. Ahmet Haşim, aşağıdaki türlerin hangisinde eser vermemiştir?

- A. hikâye
- B. gezi
- C. şiir
- D. fıkra

13. Aşağıdakilerden hangisi Millî Edebiyat Dönemi sanatçılarından değildir?

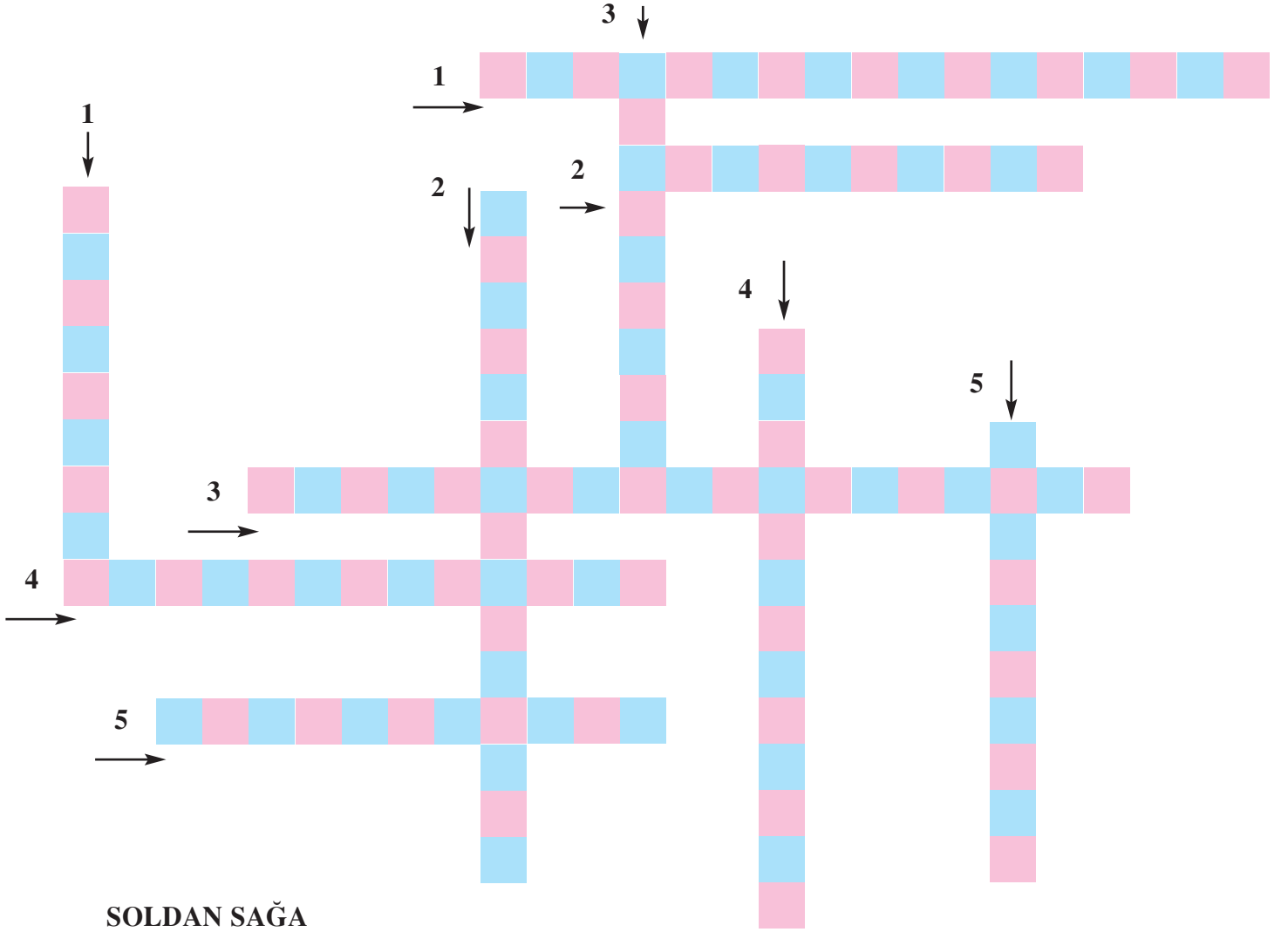
- A. Fuat Köprülü
- B. Hüseyin Cahit
- C. Mehmet Âkif Ersoy
- D. Ali Canip

14. Aşağıdaki sanatçılardan hangisi hem Fecr-i Âtî hem de Millî Edebiyat Dönemi içerisinde yer almıştır?

- A. Faruk Nafiz Çamlıbel
- B. Halide Edip Adıvar
- C. Reşat Nuri Güntekin
- D. Yakup Kadri Karaosmanoğlu

15. Aşağıdaki hareketlerden hangisi millî edebiyat anlayışının oluşmasında etkili olmuştur?
- A. İslamcılık
 - B. Türkçülük
 - C. Batıcılık
 - D. Osmanlıcılık

BULMACA

SOLDAN SAĞA

1. Çalığışu romanının yazarı.
2. Bir hikâye tarzı.
3. Millî Edebiyat sanatçılarının yayın organı.
4. Millî Edebiyat sanatçılarını etkileyen düşünce akımı.
5. Millî Edebiyat Döneminde edebiyat tarihi çalışmalarıyla tanınan ünlü sanatçı.

YUKARIDAN AŞAĞI

1. Ahmet Haşim'in etkilendiği Fransız akımlarından biri.
2. Safahat'ın şairi.
3. "Saf şiir" anlayışıyla şiirler yazan şair.
4. Millî Edebiyat Döneminde hikâyeleriyle tanınan yazar.
5. Türkçülüğün Esasları kitabının yazarı.